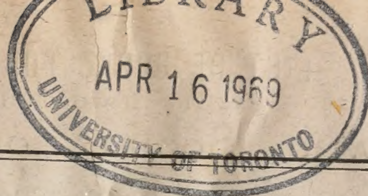

Prajnaparamitas. Satasaha-
strika
Satasahastrika prajna-
paramita

III

BIBLIOTHECA INDICA:

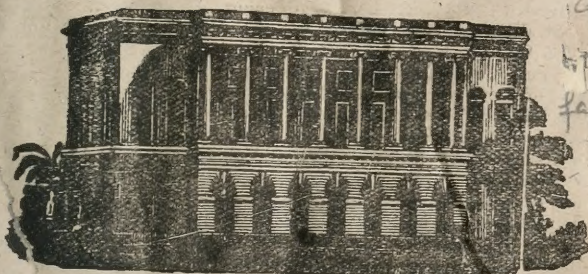
A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1012.

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता।

ÇATASAHASRIKĀ-PRAJÑĀ-PĀRAMITĀ

A

THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE

OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES

(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY

PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. 3.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1902.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MESSRS. LUZAC & CO., 46, GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C., AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—so[me] of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each ... Rs. 1

Advaitachinta Kaustubhe, Fasc. 1 0

*Agni Purāṇa, (Text) Fasc. 4–14 @ /6/ each 4

Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1–5 and Vol. II, Fasc. 1–5 Vol. III, Fasc. 1–5 Vol. IV, Fasc. 1–5 @ /6/ 7

Anu Bhāshyam, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each 1

Aphorisms of Sāṇḍilya, (English) Fasc. 1 0

Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each ... 2

Açvavaidyaka, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each 1

Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II, Fasc. 1–5 @ 1/ each 10

*Bhāmatī, (Text) Fasc. 4–8 @ /6/ each 1

Bhāṭṭa Dīpikā Vol. I, Fasc. 1–3 1

Bṛhaddēvatā (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each 1

Bṛhaddharma Purāṇa, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each 2

Bodhicaryavatara of Cantidevi, Fasc. 1 0

Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1–3 @ 2/ each ... 6

Çatapatha Brāhmaṇa, Fasc. 1–5 1

*Caturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1–25; III. Part I, Fasc. 1–18. Part II, Fasc. 1–10 @ /6/ each 19

Catasahasrika-prajna-parimita Part I Fasc. 1–3 @ /6/ 1

Çlokavartika, (English) Fasc. 1–2 1

*Çrauta Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 4–16 @ /6/ each ... 4

Ditto Çāṅkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–4, Vol. III, Fasc. 1–4 @ /6/ each 5

Çrī Bhāshyam, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each 1

Gadadhara Paddhati Kālasāra Vol I. Fasc. 1–3 1

Kāla Mādhava, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each 1

Kāla Viveka, Fasc. 1–4 1

Kātantra, (Text) Fasc. 1–6 @ 12/ each 4

Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1–14 @ /12/ each 10

Kūrma Purāṇa, (Text) Fasc. 1–9 @ /6/ each 3

Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each 2

Madana Pārijāta, (Text) Fasc. 1–11 @ /6/ each... 4

Mahā-bhāṣya-pradīpōdyōta, (Text) Fasc. 1–9 & Vol. II, Fasc. 1–4 @ /6/ each 4

Manutīkā Saṅgraha, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each 1

Mārkaṇḍēya Purāṇa, (English) Fasc. 1–6 @ /12 each 4

*Mīmāṁsā Darçana, (Text) Fasc. 7–19 @ /6/ each 4

Nārada Smṛti, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ 1

Nyāyavārtika, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ 1

*Nirukta, (Text) Vol. III, Fasc. 1–6; Vol. IV, Fasc. 1–8 @ /6/ each ... 5

Nityacarapaddhati Fasc. 1–4 (Text) @ /6/ 1

Nyayabindutīkā, (Text) 0

Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa (Text) Vol. I, Fasc. 1–6 Vol. II, Fasc. 1–3 @ /6/ each 3

Padumawati, Fasc. 1–3 @ 2/ 6

रनित्यादृति योजयति। नाऽष्टौ विमोक्षान्नित्यानिति योजयति नाऽष्टौ विमोक्षाननित्यानिति योजयति। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीर्नित्यादृति योजयति न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीरनित्यादृति योजयति। न शून्यतां नित्यामिति योजयति न शून्यतामनित्यामिति योजयति। नाऽऽनिमित्तं नित्यमिति योजयति नाऽऽनिमित्तमनित्यमिति योजयति। नाऽप्रणिहितं नित्यमिति योजयति नाऽप्रणिहितमनित्यमिति योजयति। नाऽभिज्ञा नित्यादृति योजयति नाऽभिज्ञा अनित्यादृति योजयति। न समाधीन्नित्यानिति योजयति। न समाधीननित्यानिति योजयति। न धारणीमुखानिनित्यानीति योजयति। न धारणीमुखान्यनित्यानीति योजयति। न दशतथागतबलानिनित्यानीति योजयति। न दशतथागतबलान्यनित्यानीति योजयति। न चत्वारिवैशारद्यानि नित्यानीति योजयति। न चत्वारिवैशारद्यान्यनित्यानीति योजयति। न चतस्रः प्रतिसंविदोनित्यादृति योजयति। न चतस्रः प्रतिसंविदोऽनित्यादृति योजयति। न महामैत्रीं नित्यामिति योजयति। न महामैत्रीमनित्यामिति योजयति। न महाकरुणां नित्यामिति योजयति। न महाकरुणामनित्यामिति योजयति। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्म्मान्नित्यानिति योजयति। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्म्माननित्यानिति योजयति। न श्रोत-आपत्तिफलं नित्यमिति योजयति। न श्रोत-आपत्तिफलमनित्यमिति योजयति। न सकृदागामिफलं नित्यमिति योजयति। न सकृदागामिफलमनित्यमिति योजयति। नाऽनागामिफलं नित्य-

मिति योजयति। नाऽनागामिफलमनित्यमिति योजयति। नाऽर्हत्त्वं नित्यमिति योजयति। नाऽर्हत्त्वमनित्यमिति योजयति। न प्रत्येकबोधिं नित्यमिति योजयति। न प्रत्येकबोधिमनित्यमिति योजयति। न मार्गाऽऽकारज्ञतां नित्यामिति योजयति। न मार्गाऽऽकारज्ञतामनित्यामिति योजयति। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतां नित्यामिति योजयति। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतामनित्यामिति योजयति। एवं चरन् शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपं सुखमिति योजयति। न रूपं दुःखमिति योजयति। न वेदनां सुखेति योजयति। न वेदनां दुःखेति योजयति। न संज्ञां सुखेति योजयति। न संज्ञां दुःखेति योजयति। न संस्कारान् सुखानिति योजयति। न संस्कारान् दुःखानिति योजयति। न विज्ञानं सुखमिति योजयति। नविज्ञानं दुःखमिति योजयति। न चक्षुः सुखमिति योजयति। न चक्षुर्दुःखमिति योजयति। न श्रोत्रं सुखमिति योजयति। न श्रोत्रं दुःखमिति योजयति। न घ्राणं सुखमिति योजयति। न घ्राणं दुःखमिति योजयति। न जिह्वां सुखमिति योजयति। न जिह्वां दुःखमिति योजयति। न कायं सुखमिति योजयति। न कायं दुःखमिति योजयति। न मनः सुखमिति योजयति। न मनोदुःखमिति योजयति। न रूपं सुखमिति योजयति। न रूपं दुःखमिति योजयति। न शब्दं सुखमिति योजयति। न शब्दं दुःखमिति योजयति। न गन्धं

सुखमिति योजयति। न गन्धं दुःखमिति योजयति। न रसं सुखमिति योजयति। न रसं दुःखमिति योजयति। न स्पर्शं सुखमिति योजयति। न स्पर्शं दुःखमिति योजयति। न धर्म्मान् सुखानिति योजयति। न धर्म्मान् दुःखानिति योजयति। न चक्षुर्व्विज्ञानं सुखमिति योजयति। न चक्षुर्व्विज्ञानं दुःखमिति योजयति। न श्रोत्रविज्ञानं सुखमिति योजयति। न श्रोत्रविज्ञानं दुःखमिति योजयति। न घ्राणविज्ञानं सुखमिति योजयति। न घ्राणविज्ञानं दुःखमिति योजयति। न जिह्वाविज्ञानं सुखमिति योजयति। न जिह्वाविज्ञानं दुःखमिति योजयति। न कायविज्ञानं सुखमिति योजयति। न कायविज्ञानं दुःखमिति योजयति। न मनोविज्ञानं सुखमिति योजयति। न मनोविज्ञानं दुःखमिति योजयति। न चक्षुसंस्पर्शं सुखमिति योजयति। न चक्षुसंस्पर्शं दुःखमिति योजयति। न श्रोत्रसंस्पर्शं सुखमिति योजयति। न श्रोत्रसंस्पर्शं दुःखमिति योजयति। न घ्राणसंस्पर्शं सुखमिति योजयति। न घ्राणसंस्पर्शं दुःखमिति योजयति। न जिह्वासंस्पर्शं सुखमिति योजयति। न जिह्वासंस्पर्शं दुःखमिति योजयति। न कायसंस्पर्शं सुखमिति योजयति। न कायसंस्पर्शं दुःखमिति योजयति। न मनःसंस्पर्शं सुखमिति योजयति। न मनःसंस्पर्शं दुःखमिति योजयति। न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां सुखामिति योजयति। न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां दुःखामिति योजयति। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां सुखामिति योजयति। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां दुःखामिति योजयति। न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां सुखामिति

योजयति । न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां दुःखामिति योजयति । न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां सुखामिति योजयति । न जिह्वासंस्पर्श-प्रत्ययां वेदनां दुःखामिति योजयति । न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां सुखामिति योजयति । न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां दुःखामिति योजयति । न मनःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां सुखामिति योजयति । न मनःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां दुःखामिति योजयति । न पृथिवी-धातुं सुखमिति योजयति । न पृथिवीधातुं दुःखमिति योजपति । न ऽब्धातुं सुखमिति योजयति । न ऽब्धातुं दुःखमिति योजयति । न तेजोधातुं सुखमिति योजयति । न तेजोधातुं दुःखमिति योज-यति । न वायुधातुं सुखमिति योजयति । न वायुधातुं दुःखमिति योजयति । नाऽऽकाशधातुं सुखमिति योजयति । नाऽऽकाशधातुं दुःखमिति योजयति । न विज्ञानधातुं सुखमिति योजयति । न विज्ञानधातुं दुःखमिति योजयति । नाऽविद्यां सुखेति योज-यति । नाऽविद्यां दुःखेति योजयति । न संस्कारान् सुखाइति योजयति । न संस्कारान् दुःखाइति योजयति । न विज्ञानं सुख-मिति योजयति । न विज्ञानं दुःखमिति योजयति । न नामरूपं सुखमिति योजयति । न नामरूपं दुःखमिति योजयति । न षडा-यतनं सुखमिति योजयति । न षडायतनं दुःखमिति योजयति । न स्पर्शं सुखमिति योजयति । न स्पर्शं दुःखमिति योजयति । न वेदनां सुखेति योजयति । न वेदनां दुःखेति योजयति । न तृष्णां सुखेति योजयति । न तृष्णां दुःखेति योजयति । नोपादानं सुख-मिति योजयति ।नोपादानं दुःखमिति योजयति । न भवं सुख-

मिति योजयति। न भवं दुःखमिति योजयति। न जातिं सुखेति योजयति। न जातिं दुःखेति योजयति। न जरामरणं सुखमिति योजयति। न जरामरणं दुःखमिति योजयति। न दानपारमितां सुखेति योजयति। न दानपारमितां दुःखेति योजयति। न शीलपारमितां सुखेति योजयति। न शीलपारमितां दुःखेति योजयति। न क्षान्तिपारमितां सुखेति योजयति। न क्षान्तिपारमितां दुःखेति योजयति। न वीर्य्यपारमितां सुखेति योजयति। न वीर्य्यपारमितां दुःखेति योजयति। न ध्यानपारमितां सुखेति योजयति। न ध्यानपारमितां दुःखेति योजयति। न प्रज्ञापारमितां सुखेति योजयति। न प्रज्ञापारमितां दुःखेति योजयति। नाऽध्यात्मशून्यतां सुखेति योजयति। नाऽध्यात्मशून्यतां दुःखेति योजयति। न वहिर्द्धाशून्यतां सुखेति योजयति। न वहिर्द्धाशून्यतां दुःखेति योजयति। नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतां सुखेति योजयति। नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतां दुःखेति योजयति। न शून्यताशून्यतां सुखेति योजयति। न शून्यताशून्यतां दुःखेति योजयति। न महाशून्यतां सुखेति योजयति। न महाशून्यतां दुःखेति योजयति। न परमाऽर्थशून्यतां सुखेति योजयति। न परमाऽर्थशून्यतां दुःखेति योजयति। न संस्कृतशून्यतां सुखेति योजयति। न संस्कृतशून्यतां दुःखेति योजयति। नाऽसंस्कृतशून्यतां सुखेति योजयति। नाऽसंस्कृतशून्यतां दुःखेति योजयति। नाऽत्यन्तशून्यतां सुखेति योजयति। नाऽत्यन्तशून्यतां दुःखेति योजयति। नाऽनवराऽग्रशून्यतां सुखेति योजयति। नाऽनवराऽग्रशून्यतां दुःखेति योजयति। नाऽनवकार-

शून्यतां सुखेति योजयति। नाऽनवकारशून्यतां दुःखेति योजयति। न प्रकृतिशून्यतां सुखेति योजयति। न प्रकृतिशून्यतां दुखेति योजयति। न सर्व्वधर्म्मशून्यतां सुखेति योजयति। न सर्व्वधर्म्मशून्यतां दुःखेति योजयति। न स्वलक्षणशून्यतां सुखेति योजयति। न स्वलक्षणशून्यतां दुःखेति योजयति। नाऽनुपलम्भशून्यतां सुखेति योजयति। नाऽनुपलम्भशून्यतां दुःखेति योजयति। नाऽभावशून्यतां सुखेति योजयति। नाऽभावशून्यतां दुःखेति योजयति। न स्वभाव-शून्यतां सुखेति योजयति। न स्वभावशून्यतां दुःखेति योजयति। नाऽभावस्वभावशून्यतां सुखेति योजयति। नाऽभावस्वभावशून्यतां दुखेति योजयति। न स्मृत्युपस्थानानि सुखानीति योजयति। न स्मृत्युपस्थानानि दुःखानीति योजयति। न सम्यक् प्रहाणानि सुखानीति योजयति। न सम्यक् प्रहाणानि दुःखानीति योजयति। न ऋद्धिपादान् सुखाइति योजयति। न ऋद्धिपादान् दुःखाइति योजयति। नेन्द्रियाणि सुखानीति योजयति। नेन्द्रियाणि दुखा-नीति योजयति। न बलानि सुखानीति योजयति। न बलानि दुःखानीति योजयति। न बोध्यङ्गानि सुखानीति योजयति। न बोध्यङ्गानि दुःखानीति योजयति। नाऽऽर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गं सुखइति योजयति। नाऽऽर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गं दुःखइति योजयति। नाऽऽर्य्यसत्यानि सुखानीति योजयति। नाऽऽर्य्यसत्यानि दुःखानीति योजयति। न ध्यानानि सुखानीति योजयति। न ध्यानानि दुखानीति योजयति। नाप्रमाणानि सुखानीति योजयति। नाप्रमाणानि दुःखानीति योजयति। नाऽऽरूप्यसमापत्तीः सुखाइति योजयति। नाऽऽरूप्य-

समापत्तौ दुःखादिति योजयति। नाऽष्टौविमोक्षान् सुखादिति योजयति। नाऽष्टौ विमोक्षान् दुःखादिति योजयति। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीः सुखादिति योजयति। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीः दुःखादिति योजयति। न शून्यतां सुखेति योजयति। न शून्यतां दुःखेति योजयति। नाऽऽनिमित्तं सुखमिति योजयति। नाऽऽनिमित्तं दुःखमिति योजयति। नाऽप्रणिहितं सुखमिति योजयति। नाऽप्रणिहितं दुःखमिति योजयति। नाऽभिज्ञां सुखेति योजयति। नाऽभिज्ञां दुःखेति योजयति। न समाधिं सुखइति योजयति। न समाधिं दुःखइति योजयति। न धारणीसुखानि सुखानीति योजयति। न धारणीसुखानि दुःखानीति योजयति। न दशतथागतबलानि सुखानीति योजयति। न दशतथागतबलानि दुःखानीति योजयति। न चत्वारिवैशारद्यानि सुखानीति योजयति। न चत्वारिवैशारद्यानि दुःखानीति योजयति। न चतस्रः प्रतिसंविदः सुखादिति योजयति। न चतस्रः प्रतिसंविदोदुःखादिति योजयति। न महामैत्रीं सुखेति योजयति। महामैत्रीं दुःखेति योजयति। न महाकरुणां सुखेति योजयति। न महाकरुणां दुःखेति योजयति। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्म्मान् सुखादिति योजयति। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्म्मान् दुःखादिति योजयति। न स्रोत-आपत्तिफलं सुखमिति योजयति। न स्रोत-आपत्तिफलं दुःखमिति योजयति। न सकृदागामिफलं सुखमिति योजयति। न सकृदागामिफलं दुःखमिति योजयति। नाऽनागामिफलं सुखमिति योजयति। नाऽनागामिफलं दुःखमिति

योजयति। नाऽर्हत्त्वं सुखमिति योजयति। नाऽर्हत्त्वं दुःखमिति योजयति। न प्रत्येकबोधिं सुखमिति योजयति। न प्रत्येकबोधिं दुःखमिति योजयति। न मार्गाऽऽकारज्ञतां सुखेति योजयति। न मार्गाऽऽकारज्ञतां दुःखेति योजयति। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतां सुखेति योजयति। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतां दुःखेति योजयति। एवं हि शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपमात्मेति योजयति। न रूपमनात्मेति योजयति। न वेदनामात्मेति योजयति। न वेदनामनात्मेति योजयति। न संज्ञामात्मेति योजयति। न संज्ञामनात्मेति योजयति। न संस्कारानात्मान इति योजयति। न संस्कारानात्मानइति योजयति। न विज्ञानमात्मेति योजयति। न विज्ञानमनात्मेति योजयति। न चक्षुरात्मेति योजयति न चक्षुरनात्मेति योजयति। न श्रोत्रमात्मेति योजयति। न श्रोत्रमनात्मेति योजयति। न घ्राणमात्मेति योजयति न घ्राणमनात्मेति योजयति। न जिह्वामात्मेति योजयति। न जिह्वामनात्मेति योजयति। न कायमात्मेति योजयति। न कायमनात्मेति योजयति। न मनश्चात्मेति योजयति। न मनोऽनात्मेति योजयति। न रूपमात्मेति योजयति। न रूपमनात्मेति योजयति। न शब्दमात्मेति योजयति। न शब्दमनात्मेति योजयति। न गन्धमात्मेति योजयति। न गन्धमनात्मेति योजयति। न रसमात्मेति योजयति। न रसमनात्मेति

योजयति । न स्पर्शमात्मेति योजयति । न स्पर्शमनात्मेति योजयति । न धर्मानात्मान इति योजयति । न धर्माननात्मान इति योजयति। न चक्षुर्विज्ञानमात्मेति योजयति। न चक्षुर्विज्ञानमनात्मेति योजयति । न श्रोत्रविज्ञानमात्मेति योजयति । न श्रोत्रविज्ञानमनात्मेति योजयति । न घ्राणविज्ञानमात्मेति योजयति। न घ्राणविज्ञानमनात्मेति योजयति । न जिह्वाविज्ञानमात्मेति योजयति। न जिह्वाविज्ञानमनात्मेति योजयति। न कायविज्ञानमात्मेति योजयति । न कायविज्ञानमनात्मेति योजयति । न मनोविज्ञानमात्मेति योजयति। न मनोविज्ञानामनात्मेति योजयति । न चक्षुः संस्पर्शमात्मेति योजयति । न चक्षुः संस्पर्शमनात्मेति योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शमात्मेति योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शमनात्मेति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शमात्मेति योजयति। न घ्राणसंस्पर्शमनात्मेति योजयति। न जिह्वासंस्पर्शमात्मेति योजयति। न जिह्वासंस्पर्शमनात्मेति योजयति । न कायसंस्पर्शमात्मेति योजयति न कायसंस्पर्शमनात्मेति योजयति । न मनः संस्पर्शमात्मेति योजयति न मनः संस्पर्शमनात्मेति योजयति। न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामात्मेति योजयति न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति योजयति। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामात्मेति योजयति न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामात्मेति योजयति न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति योजयति । न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामात्मेति योजयति न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति योजयति। न कायसंस्पर्शप्रत्ययां

वेदनामात्मेति योजयति । न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति योजयति। न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामात्मेति। योजयतिन मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति योजयति । न पृथिवीधातुमात्मेति योजयति। न पृथिवीधातुमनात्मेति योजयति । नाऽब्धातुमात्मेति योजयति । नाऽब्धातुमनात्मेति योजयति । न तेजोधातुमात्मेति योजयति। न तेजोधातुमनात्मेति योजयति । न वायुधातुमात्मेति योजयति। न वायुधातुमनात्मेति योजयति। नाऽऽकाशधातुमात्मेति योजयति। नाऽऽकाशधातुमनात्मेति योजयति । न विज्ञानधातु-मात्मेति योजयति । न विज्ञानधातुमनात्मेति योजयति। नाऽवि-द्यामात्मेति योजयति। नाऽविद्यामनात्मेति योजयति । न संस्का-रानात्मानइति योजयति। न संस्काराननात्मानइति योजयति। न विज्ञानमात्मेति योजयति । न विज्ञानमनात्मेति योजयति । न नामरूपमात्मेति योजयति। न नामरूपमनात्मेति योजयति । न षड़ायतनमात्मेति योजयति। न षड़ायतनमनात्मेति योजयति। न स्पर्शमात्मेति योजयति। न स्पर्शमनात्मेति योजयति । न वेदना मात्मेति योजयति। न वेदनामनात्मेति योजयति। न तृष्णामात्मेति योजयति। न तृष्णामनात्मेति योजयति। नोपादानमात्मेति योज-यति। नोपादानमनात्मेति योजयति। न भवमात्मेति योजयति। न भवमनात्मेति योजयति । न जातिमात्मेति योजयति। न जाति-मनात्मेति योजयति । न जरामरणमात्मेति योजयति । न जरा-मरणमनात्मेति योजयति । न दानपारमितामात्मेति योजयति न दानपारमितामनात्मेति योजयति । न शीलपारमितामात्मेति

योजयति। न शीलपारमितामनात्मेति योजयति। न क्षान्तिपारमितामात्मेति योजयति। न क्षान्तिपारमितामनात्मेति योजयति। न वीर्य्यपारमितामात्मेति योजयति। न वीर्य्यपारमितामनात्मेति योजयति। न ध्यानपारमितामात्मेति योजयति। न ध्यानपारमितामनात्मेति योजयति। न प्रज्ञापारमितामात्मेति योजयति। न प्रज्ञापारमितामनात्मेति योजयति। नाऽध्यात्मशून्यतामात्मेति योजयति। नाऽध्यात्मशून्यतामनात्मेति योजयति। न वहिर्द्धाशून्यतामात्मेति योजयति। न वहिर्द्धाशून्यतामनात्मेति योजयति। नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतामात्मेति योजयति। नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतामनात्मेति योजयति। न शून्यताशून्यतामात्मेति योजयति। न शून्यताशून्यतामनात्मेति योजयति। न महाशून्यतामात्मेति योजयति। न महाशून्यतामनात्मेति योजयति। न परमाऽर्थशून्यतामात्मेति योजयति। न परमाऽर्थशून्यतामनात्मेति योजयति। न संस्कृतशून्यतामात्मेति योजयति। न संस्कृतशून्यतामनात्मेति योजयति। नाऽसंस्कृतशून्यतामात्मेति योजयति। नाऽसंस्कृतशून्यतामनात्मेति योजयति। नाऽत्यन्तशून्यतामात्मेति योजयति। नाऽत्यन्तशून्यतामनात्मेति योजयति। नाऽनवराऽग्रशून्यतामात्मेति योजयति। नाऽनवराग्रशून्यतामनात्मेति योजयति। नाऽनवकारशून्यतामात्मेति योजयति। नाऽनवकारशून्यतामनात्मेति योजयति। न प्रकृतिशून्यतामात्मेति योजयति। न प्रकृतिशून्यतामनात्मेति योजयति। न सर्व्वधर्म्मशून्यतामात्मेति योजयति। न सर्व्वधर्म्मशून्यतामनात्मेति योजयति। न स्वलक्षणशून्यतामात्मेति योजयति। न स्वलक्षणशून्यतामनात्मेति

योजयति। नाऽनुपलम्भशून्यतामात्मेति योजयति। नाऽनुपलम्भशून्यतामनात्मेति योजयति। नाऽभावशून्यतामात्मेति योजयति। नाऽभावशून्यतामनात्मेति योजयति। न स्वभावशून्यतामात्मेति योजयति। न स्वभावशून्यतामनात्मेति योजयति। नाऽभावस्वभावशून्यतामात्मेति योजयति। नाऽभावस्वभावन्यशूतामनात्मेति योजयति। न स्मृत्युपस्थानान्यात्मानीति योजयति। न स्मृत्युपस्थानान्यनात्मानीति योजयति। न सम्यक् प्रहाणान्यात्मानीति योजयति। न सम्यक् प्रहाणान्यनात्मानीति योजयति। न ऋद्धिपादानात्मानइति योजयति। न ऋद्धिपादाननात्मानइति योजयति। नेन्द्रियाण्यात्मानीति योजयति। नेन्द्रियाण्यनात्मानीति योजयति। न बलान्यात्मानीति योजयति। न बलान्यनात्मानीति योजयति। न बोध्यङ्गान्यात्मानीति योजयति। न बोध्यङ्गान्यनात्मानीति योजयति। नाऽर्य्याऽष्टाऽऽङ्गमार्गमात्मेति योजयति। नाऽर्य्याऽष्टाऽऽङ्गमार्गमनात्मेति योजयति। नाऽऽर्य्यसत्यान्यात्मानीति योजयति। नाऽऽर्य्यसत्यान्यनात्मानीति योजयति। न ध्यानान्यात्मानीति योजयति। न ध्यानान्यनात्मानीति योजयति। नप्रमाणान्यात्मानीति योजयति। नप्रमाणान्यनात्मानीति योजयति। नाऽऽरूप्यसमापत्तीरात्मेति योजयति। नाऽऽरूप्यसमापत्तीरनात्मेति योजयति। नाऽष्टौ विमोक्षानात्मानइति योजयति। नाऽष्टौ विमोक्षाननात्मानइति योजयति। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीरात्मेति* योजयति। न नवाऽनुपूर्व्वविहार-

---

* आत्मानइति पाठोयुक्तः प्रतिभाति।

समापत्तीरनात्मेति* योजयति। न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहित-विमोक्षमुखान्यात्मानीति योजयति। न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहित-विमोक्षमुखान्यनात्मानीति योजयति। नाऽभिज्ञामात्मेति योजयति। नाऽभिज्ञामनात्मेति योजयति। न समाधीनात्मानइति योजयति न समाधीननात्मानइति योजयति। न धारणीमुखान्यात्मानीति योजयति। न धारणीमुखान्यनात्मानीति योजयति। न दशतथागत-बलान्यात्मानीति योजयति। न दशतथागतबलान्यनात्मानीति योज-यति। न वैशारद्यान्यात्मानीति योजयति। न वैशारद्यान्यनात्मा-नीति योजयति। न प्रतिसम्विदश्चात्मानइति योजयति। न प्रति-सम्विदोऽनात्मानइति योजयति। न महामैत्रीमात्मेति योजयति। न महामैत्रीमनात्मेति योजयति। न महाकरुणामात्मेति योज-यति। न महाकरुणामनात्मेति योजयति। नाऽष्टादशाऽऽवेणिक बुद्धधर्म्मानात्मानइति योजयति। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्म्माननात्मानइति योजयति। न स्रोतश्चापत्तिफलमात्मेति योजयति। न स्रोतश्चापत्तिफलमनात्मेति योजयति। न सकृदागामिफलमात्मेति योजयति। न सकृदागामिफलमनात्मेति योजयति। नाऽनागामि-फलमात्मेति योजयति। नाऽनागामिफलमनात्मेति योजयति। नाऽर्हत्त्वमात्मेति योजयति। नाऽर्हत्त्वमनात्मेति योजयति। न प्रत्येक-बोधिमात्मेति योजयति। न प्रत्येकबोधिमनात्मेति योजयति। न मार्गाऽऽकारज्ञतामात्मेति योजयति। न मार्गाऽऽकारज्ञतामनात्मेति योजयति। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतामात्मेति योजयति। न सर्व्वाऽऽकार-

---

* अनात्मानइति युक्तः प्रतिभाति।

ज्ञतामनात्मेति योजयति । एवं चरन् शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वो-महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तइति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपं शान्तमिति योजयति। न रूपमशान्तमिति योजयति। न वेदनां शान्तेति योजयति। न वेदनामशान्तेति योजयति । न संज्ञां शान्तेति योजयति। न संज्ञामशान्तेति योजयति। न संस्कारान् शान्ता इति योजयति। न संस्कारानशान्ता इति योजयति । न विज्ञानं शान्तमिति योजयति । न विज्ञानमशान्तमिति योजयति । न चक्षुः शान्तमिति योजयति। न चक्षुरशान्तमिति योजयति । न श्रोत्रं शान्तमिति योजयति । न श्रोत्रमशान्तमिति योजयति । न घ्राणं शान्तमिति योजयति। न घ्राणमशान्तमिति योजयति । न जिह्वां शान्तेति योजयति । न जिह्वामशान्तेति योजयति। न कायं शान्तमिति योजयति। न कायमशान्तमिति* योजयति । न मनः शान्तमिति योजयति । न मनोऽशान्तमिति योजयति । न रूपं शान्तमिति योजयति। न रूपमशान्तमिति योजयति । न शब्दं शान्तमिति योजयति। न शब्दमशान्तमिति योजयति । न गन्धं शान्तमिति योजयति। न गन्धमशान्तमिति योजयति । न रसं शान्तमिति योजयति । न रसमशान्तमिति योजयति । न स्पर्शं शान्तमिति योजयति । न स्पर्शमशान्तमिति योजयति । न धर्म्मान् शान्ताइति योजयति। न धर्म्मानशान्ताइति योजयति । न चक्षुर्विज्ञानं शान्तमिति योजयति। न चक्षुर्विज्ञान-

---

* अशान्तेति पाठः क ।

मशान्तमिति योजयति। न श्रोत्रविज्ञानं शान्तमिति योजयति। न श्रोत्रविज्ञानमशान्तमिति योजयति। न घ्राणविज्ञानं शान्तमिति योजयति। न घ्राणविज्ञानमशान्तमिति योजयति। न जिह्वाविज्ञानं शान्तमिति योजयति। न जिह्वाविज्ञानमशान्तमिति योजयति। न कायविज्ञानं शान्तमिति योजयति। न कायविज्ञानमशान्तमिति योजयति। न मनोविज्ञानं शान्तमिति योजयति। न मनोविज्ञानमशान्तमिति योजयति। न चक्षुःसंस्पर्शं शान्तमिति योजयति। न चक्षुःसंस्पर्शमशान्तमिति योजयति। न श्रोत्रसंस्पर्शं शान्तमिति योजयति। न श्रोत्रसंस्पर्शमशान्तमिति योजयति। न घ्राणसंस्पर्शं शान्तमिति योजयति। न घ्राणसंस्पर्शमशान्तमिति योजयति। न जिह्वासंस्पर्शं शान्तमिति योजयति। न जिह्वासंस्पर्शमशान्तमिति योजयति। न कायसंस्पर्शं शान्तमिति योजयति। न कायसंस्पर्शमशान्तमिति योजयति। न मनः संस्पर्शं शान्तमिति योजयति। न मनःसंस्पर्शमशान्तमिति योजयति। न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां[१] वेदनां शान्तेति योजयति। न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योजयति। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शान्तेति योजयति। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योजयति। न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शान्तेति योजयति। न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योजयति। न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शान्तेति योजयति। न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योजयति। न कायसंस्पर्शप्रत्ययां

(१) कार्य्यं प्रत्ययते गच्छतीति प्रत्ययः कारणमितिरत्नप्रभा। प्रत्ययोऽधीनशपथज्ञानविश्वासहेतुष्वित्यमरः।

वेदनां शान्तेति योजयति। न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योजयति। न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शान्तेति योजयति। न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योजयति। न पृथिवीधातुं शान्ते*ति योजयति। न पृथिवीधातुमशान्तेति योजयति। नाऽब्धातुं शान्तेति योजयति। नाऽब्धातुमशान्तेति योजयति। न तेजोधातुं शान्तेति योजयति। न तेजोधातुमशान्तेति योजयति। न वायुधातुं शान्तेति योजयति। न वायुधातुमशान्तेति योजयति। नाऽऽकाशधातुं शान्तइति योजयति। नाऽऽकाशधातुमशान्तइति योजयति। न विज्ञानधातुं शान्तइति योजयति। न विज्ञानधातुमशान्तइति योजयति। नाऽविद्यां[१] शान्तेति योजयति। नाऽविद्यामशान्तेति योजयति। न संस्कारान् शान्तादृति योजयति। न संस्कारानशान्तादृति योजयति। न विज्ञानं शान्तमिति योजयति।

* शान्तेति च पाठः।

(१) क्षणिकेषु स्थिरत्वबुद्धिरविद्या। ततोरागद्वेषमोहाः संस्काराभवन्ति। तेभ्योगर्भस्थस्याद्यं विज्ञानमुत्पद्यते। तस्माच्चालयविज्ञानात् पृथिव्यादि चतुष्टयं नामाश्रयत्वान्नाम भवति। ततो रूपं सितासितात्मकं शुक्रशोणितं निष्पद्यते गर्भस्यकललबुद्बुदाऽवस्था नामरूपपदार्थइति निष्कर्षः। विज्ञानं पृथिव्यादिचतुष्टयं रूपञ्चेति षट् आयतनानियस्येन्द्रियजातस्य तत् षड़ायतनं। नामरूपेन्द्रियाणां मिथः संयोगः स्पर्शः। ततः सुखादिकावेदना, तया पुनर्विषयतृष्णा, तया प्रवृत्तिरुपादानं; तेन भवत्यस्माज्जन्मेति भवोधर्म्मादिस्ततोजातिर्देहजन्म पञ्चस्कन्धसमुदायइति यावत् जातानां स्कन्धानां परिपाकोजरास्कन्धः नाशोमरणम्। इति शारीरकभाष्य टीका, रत्नप्रभा।

न विज्ञानमशान्तमिति योजयति। न नामरूपं शान्तमिति योजयति न नामरूपमशान्तमिति योजयति। न षड़ायतनं शान्तमिति योजयति न षड़ायतनमशान्तमिति योजयति। न स्पर्शं शान्तमिति योजयति न स्पर्शमशान्तमिति योजयति। न वेदनां शान्तेति योजयति न वेदनामशान्तेति योजयति। न तृष्णां शान्तेति योजयति न तृष्णामशान्तेति योजयति। नोपादानं शान्तमिति* योजयति नोपादानमशान्तमिति† योजयति। न भवं शान्तमिति योजयति न भवमशान्तमिति योजयति। न जातिं शान्तेति योजयति न जातिमशान्तेति योजयति। न जरामरणं शान्तमिति योजयति न जरामरणमशान्तमिति योजयति। न दानपारमितां शान्तेति योजयति न दानपारमितामशान्तेति योजयति। न शीलपारमितां शान्तेति योजयति न शीलपारमितामशान्तेति योजयति। न क्षान्तिपारमितां शान्तेति योजयति न क्षान्तिपारमितामशान्तेति योजयति न वीर्य्यपारमितां शान्तेति योजयति न वीर्य्यपारमितामशान्तेति योजयति। न ध्यानपारमितां शान्तेति योजयति। न ध्यानपारमितामशान्तेति योजयति। न प्रज्ञापारमितां शान्तेति योजयति। न प्रज्ञापारमितामशान्तेति योज-

---

* अशान्तेति च पुस्तके पाठः। एवं परत्र शान्तेति अशान्तेति पु० नपु० सकयोर्विशेष्यत्वेपि प्रयोगः। पुस्तकचतुष्टये दृश्यते।

† शान्त इति ख, ग, घ पुस्तके पाठः। एवं परत्र धातुशब्द विशेष्य स्थले शान्त इति अशान्त इति सर्व्वत्र पाठः ख, ग, घ, पुस्तकेषु दृश्यते।

यति। नाऽध्यात्मशून्यतां शान्तेति योजयति। नाऽध्यात्मशून्यता-मशान्तेति योजयति। न वहिर्द्धाशून्यतां शान्तेति योजयति। न वहिर्द्धाशून्यतामशान्तेति योजयति। नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतां शान्तेति योजयति। नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतामशान्तेति योजयति। न शून्यताशून्यतां शान्तेति योजयति। न शून्यताशून्यताम-शान्तेति योजयति। न महाशून्यतां शान्तेति योजयति। न महाशून्यतामशान्तेति योजयति। न परमाऽर्थशून्यतां शान्तेति योजयति। न परमार्थशून्यतामशान्तेति योजयति। न संस्कृत-शून्यतां शान्तेति योजयति। न संस्कृतशून्यतामशान्तेति योज-यति। नाऽसंस्कृतशून्यतां शान्तेति योजयति। नाऽसंस्कृतशून्यताम-शान्तेति योजयति। नाऽत्यन्तशून्यतां शान्तेति योजयति। नाऽत्य-न्तशून्यतामशान्तेति योजयति। नाऽनवराऽग्रशून्यतां शान्तेति योज-यति। नाऽनवराऽग्रशून्यतामशान्तेति योजयति। नाऽनवकारशून्यतां शान्तेति योजयति। नाऽनवकारशून्यतामशान्तेति योजयति। न प्रकृतिशून्यतां शान्तेति योजयति। न प्रकृतिशून्यतामशान्तेति योज-यति। न सर्व्वधर्म्मशून्यतां शान्तेति योजयति। न सर्व्वधर्म्मशून्यता-मशान्तेति योजयति। न स्वलक्षणशून्यतां शान्तेति योजयति न। स्वलक्षणशून्यतामशान्तेति योजयति। नाऽनुपलम्भशून्यतां शान्तेति योजयति। नाऽनुपलम्भशून्यतामशान्तेति योजयति। नाऽभावशून्यतां शान्तेति योजयति। नाऽभावशून्यतामशान्तेति योजयति। न स्वभावशून्यतां शान्तेति योजयति। न स्वभावशून्यतामशान्तेति योजयति। नाऽभावस्वभावशून्यतां शान्तेति योजयति। नाऽभावस्व-

भावशून्यतामशान्तेति योजयति। न स्मृत्युपस्थानानि शान्तानीति योजयति। न स्मृत्युपस्थानान्यशान्तानीति योजयति। न सम्यक् प्रहाणानिशान्तानीति। योजयति न सम्यक् प्रहाणान्यशान्तानीति योजयति। न ऋद्धिपादान् शान्तादृति योजयति। न ऋद्धिपादानशान्तादृति योजयति। नेन्द्रियाणिशान्तानीति योजयति। नेन्द्रियाण्यशान्तानीति योजयति। न बलानिशान्तानीति योजयति। न बलान्यशान्तानीति योजयति। न बोध्यङ्गानिशान्तानीति योजयति। न बोध्यङ्गान्यशान्तानीति योजयति। नाऽऽर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गं शान्त*मिति योजयति। नाऽऽर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गमशान्तमिति योजयति†। न ध्यानानिशान्तानीति योजयति। न ध्यानान्यशान्तानीति योजयति। नाऽप्रमाणानिशान्तानीति योजयति। नाऽऽप्रमाणान्यशान्तानीति योजयति। नाऽऽरूप्यसमापत्तीः शान्तादृति योजयति। नाऽऽरूप्यसमापत्तीरशान्तादृति योजयति। न विमोक्षान् शान्तादृति योजयति। न विमोक्षानशान्तादृति योजयति। ननवाऽ‡नुपूर्व्वविहारसमापत्तीः शान्तादृति योजयति। न नावऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीरशान्तादृति योजयति। न शून्यनाऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानि शान्तानीति योजयति। न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्यशान्तानीति योजयति। नाऽभिज्ञाः शान्तादृति योज-

---

* नाऽऽर्य्यसत्यानिशान्तानीति योजयति नाऽऽर्य्यसत्यानिशान्तानीति योजयति घ पाठः।

† शान्तइति ख, ग, घ, पुस्तकेषु पाठः

‡ नाऽनुपूर्व्वेति च पाठः

यति। नाऽभिज्ञाश्शान्तादृति योजयति। न समाधीन् शान्तादृति योजयति। न समाधीनशान्तादृति योजयति। न धारणीमुखानि शान्तानीति योजयति। न धारणीमुखान्यशान्तानीति योजयति। न दशतथागतबलानिशान्तानीति योजयति। न दशतथागतबला-न्यशान्तानीति योजयति। न चत्वारिवैशारद्यानि शान्तानीति योजयति। न चत्वारिवैशारद्यान्यशान्तानीति योजयति। न चतस्रः प्रतिसंविदः शान्तादृति योजयति। न चतस्रः प्रतिसंविदोऽशान्ता दृति योजयति। न महामैत्रीं शान्तेति योजयति। न महामैत्री-मशान्तेति योजयति। न महाकरुणां शान्तेति योजयति। न महा-करुणामशान्तेति योजयति। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्म्मान् शान्तादृति योजयति। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्म्मानशान्ता दृति योजयति। न स्रोत-आपत्तिफलं शान्तमिति योजयति। न स्रोत-आपत्तिफलमशान्तमिति योजयति। न सकृदागामिफलं शान्तमिति योजयति न सकृदागामिफलमशान्तमिति योजयति। नाऽनागामिफलं शान्तमिति योजयति नाऽनागामिफलमशान्तमिति योजयति। नाऽर्हत्त्वं शान्तमिति योजयति नाऽर्हत्त्वमशान्तमिति योजयति। न प्रत्येकबोधिं शान्तदृति योजयति न प्रत्येकबोधि-मशान्तदृति योजयति। न मार्गाऽऽकारज्ञतां शान्तेति योज-यति। न मार्गाऽऽकारज्ञतामशान्तेति योजयति। न सर्व्वाऽऽकार-ज्ञतां शान्तेति योजयति। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतामशान्तेति योजयति। एवं चरन् शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तदृति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युज्यमानो नरूपं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न वेदनां शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न संज्ञां शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न संस्काराः *शून्यादृति वाऽशून्याइति वा युज्यते। न विज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न चचुः शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न श्रोत्रं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न घ्राणं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न जिह्वां शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न कायं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न मनः शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न रूपं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न शब्दं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न गन्धं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न रसं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न स्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न धर्मान् शून्यादृति वाऽशून्याइति वा युज्यते। न चचुर्व्विज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न श्रोत्रविज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न घ्राणविज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न जिह्वाविज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न कायविज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न मनोविज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न चचुः संस्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शं शून्यमिति

* न संस्कारान् इति ख, ग, घ, च पाठः।

वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न कायसंस्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न मनःसंस्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न मनःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न पृथिवीधातुं शून्य*मिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। नाऽब्धातुं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न तेजोधातुं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न वायुधातुं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। नाऽऽकाशधातुं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न विज्ञानधातुं शून्यइति वाऽशून्यइति वा युज्यते। नाविद्यां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न संस्कारान् शून्याइति† वाऽशून्याइति वा युज्यते। न विज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न नामरूपं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न षडायतनं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न स्पर्शं शून्यमिति वाऽ-

---

* ख, ग, घ, च पुस्तकेषु शून्य इति वा अशून्य इति वा पाठः। एवं सर्व्वत्र धातुशब्दविशेष्यस्थले दृश्यते।

† शून्येति अशून्येति, च पुस्तके पाठः। ख, ग, घ, च पुस्तकेषु शून्याइति अशून्य, इति यथायथं पाठः।

शून्यमिति वा युज्यते । न वेदनां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न तृष्णां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । नोपादानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न भवं शून्यइति वाऽशून्यइति वा युज्यते । न जातिं शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न जरामरणं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न दानपारमितां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न शीलपारमितां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न क्षान्तिपारमितां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न वीर्य्यपारमितां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न ध्यानपार-मितां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न प्रज्ञापारमितां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । नाऽध्यात्मशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न वहिर्द्धाशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । ना-ऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न शून्यता शून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न महाशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न परमार्थशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न संस्कृतशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । नाऽसंस्कृतशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । नाऽत्यन्तशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । नाऽनवराग्रशून्यतां शून्येति वाऽ-शून्येति वा युज्यते । नाऽनवकारशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न प्रकृतिशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न सर्व्वधर्म्मशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न स्वलक्षणशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । नाऽनुपलम्भशून्यतां शून्येति वाऽ-शून्येति वा युज्यते । नाऽभावशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते ।

न स्वभावशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। नाऽभावस्वभाव-शून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न स्मृत्युपस्थानानिशून्या-नीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते। न सम्यक् प्रहाणानि शून्या-नीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते। नर्द्धिपादान् शून्यादति वाऽ-शून्यादति वा युज्यते। नेन्द्रियाणि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते। नबलानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते। न बोध्यङ्गानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते। नाऽऽर्य्योऽष्टाऽङ्ग-मार्गं शून्यदति वाऽशून्यदति वा युज्यते। नार्य्यसत्यानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते। न ध्यानानि शून्यानीति वाऽशून्या-नीति वा युज्यते। नाऽप्रमाणानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते। नाऽऽरूप्यसमापत्तीः शून्यादति वाऽशून्यादति वा युज्यते। नाऽष्टौ विमोक्षान् शून्यादति वाऽशून्यादति वा युज्यते। न नवा-ऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीः शून्यादति वाऽशून्यादति वा युज्यते। न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानि शून्यानीति वाऽशून्या-नीति वा युज्यते। नाभिज्ञाः शून्यादति वा अशून्यादति वा युज्यते। न समाधीन् शून्यादति वाऽशून्यादति वा युज्यते। न धारणीमुखानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते। न तथा-गतबलानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते। न वैशारद्यानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते। न प्रतिसंविदः शून्यादति वाऽशून्यादति वा युज्यते। न महामैत्रीं शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न महाकरुणां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। नाऽऽवे-णिकबुद्धधर्म्मान् शून्यादति वाऽशून्यादति वा युज्यते। न स्रोत-

आपत्तिफलं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न सकृदागामिफलं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। नाऽनागामिफलं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। नाऽर्हत्त्वं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते। न प्रत्येकबोधिं शून्यइति वाऽशून्यइति वा युज्यते। न सर्व्वज्ञतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न मार्गाऽऽकारज्ञतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते। एवं चरन् शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तइति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न वेदनां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न संज्ञां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न संस्कारान् निमित्ताइति वाऽनिमित्ताइति वा युज्यते। न विज्ञानं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न चक्षुर्निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न श्रोत्रं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न घ्राणं निमित्तमिति वा अनिमित्तमिति वा युज्यते। न जिह्वां निमित्त*मिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न कायं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न मनोनिमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न रूपं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न शब्दं निमित्तइति वा ऽनिमित्तइति वा युज्यते। न गन्धं निमित्तइति वाऽनिमित्तइति वा युज्यते। न रसं निमित्तमिति

* निमित्तेति अनिमित्तेति ख, ग, घ पुस्तकेषु यथायथं पाठः।

वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न स्पर्शं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न धर्मान् निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते। न चक्षुर्विज्ञानं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न श्रोत्रविज्ञानं निमित्तमिति वा अनिमित्तमिति वा युज्यते। न घ्राणविज्ञानं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न जिह्वाविज्ञानं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न कायविज्ञानं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न मनोविज्ञानं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न चक्षुः संस्पर्शं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न कायसंस्पर्शं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न मनः संस्पर्शं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न चक्षुः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनां निमित्तेति वा अनिमित्तेति वा युज्यते। न पृथिवीधातुं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। नाऽब्धातुं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा

युज्यते। न तेजोधातुं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न वायुधातुं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। नाऽऽकाशधातुं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न विज्ञानधातुं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। नाऽविद्यां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न संस्कारान् निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते। न विज्ञानं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न नामरूपं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न षड़ायतनं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न स्पर्शं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न वेदनां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न तृष्णां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। नोपादानं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न भवं* निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न जातिं निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न जरामरणं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न दानपारमितां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न शीलपारमितां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न क्षान्तिपारमितां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न वीर्य्यपारमितां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न ध्यानपारमितां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न प्रज्ञापारमितां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। नाऽध्यात्मशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न वहिर्द्धाशून्यतां निमित्तेति

* निमित्तमिति अनिमित्तमिति ख, ग, च पुस्तकेषु पाठः।

वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। नाऽध्यात्मबहिर्द्धाशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न शून्यताशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न महाशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न परमार्थशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न संस्कृतशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। नाऽसंस्कृतशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। नाऽत्यन्तशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। नाऽनवराग्रशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। नाऽनवकारशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न प्रकृतिशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न सर्व्वधर्म्मशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न स्वलक्षणशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। नाऽनुपलम्भशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। नाऽभावशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न स्वभावशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। नाऽभावस्वभावशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न स्मृत्युपस्थानानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते। न सम्यक् प्रहाणानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते। नर्द्धिपादान् निमित्ता*निति वाऽनिमित्तानिति वा युज्यते। नेन्द्रियाणि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते। न बलानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते। न बोध्यङ्गानि निमि-

---

* निमित्ता इति ख, घ पुस्तकयोः पाठः।

त्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । नाऽऽर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। नाऽऽर्य्यसत्यानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । न ध्यानानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते। नाऽप्रमाणानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते। नाऽऽरूप्यसमापत्ती-र्निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते। न विमोक्षान् निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते। न नवाऽनुपूर्व्वविहार-समापत्तीर्निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते । न शून्यता-ऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानि निमित्तानीति वाऽनिमित्ता-नीति वा युज्यते । नाऽभिज्ञानिमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते। न समाधीन् निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते । न धारणीमुखानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । न तथागतबलानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । न वैशारद्यानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । न प्रतिसम्विदोनिमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते । न महामैत्रीं निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न महाकरुणां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्ध-धर्म्मान् निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते। न स्रोतआ-पत्तिफलं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न सकृदा-गामिफलं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । नाऽना-गामिफलं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । नाऽर्हत्त्वं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न प्रत्येकबोधिं

निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते। न सर्व्वज्ञतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न मार्गाऽऽकारज्ञतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते। एवञ्चरञ्छारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तइति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते*। न वेदनां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न संज्ञां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते†। न संस्कारान् प्रणिहिताइति वाऽप्रणिहिता इति वा युज्यते। न विज्ञानं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न चक्षुः प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न श्रोत्रं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न घ्राणं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न जिह्वां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न कायं प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा युज्यते। न मनः प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न रूपं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न शब्दं प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा युज्यते। न गन्धं प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा युज्यते। न रसं प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा युज्यते। न स्पर्शं प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा युज्यते। न धर्म्मान् प्रणिहिताइति

* च पुस्तके सर्व्वत्रप्रणिहितमिति पाठः।

† प्रणिहितमिति अप्रणिहितमिति ख, ग, घ पुस्तकेषु पाठः। एवं परत्र।

वाऽप्रणिहितादृति वा युज्यते । न चक्षुर्विज्ञानं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न श्रोत्रविज्ञानं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न घ्राणविज्ञानं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न जिह्वाविज्ञानं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न कायविज्ञानं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न मनोविज्ञानं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न चक्षुः संस्पर्शं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न श्रोत्रसंस्पर्शं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न घ्राणसंस्पर्शं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न जिह्वासंस्पर्शं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न कायसंस्पर्शं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न मनः संस्पर्शं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न चक्षुः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । न घ्राणसंस्पर्श-प्रत्ययां वेदनां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । न पृथिवीधातुं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । नाऽब्धातुं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न तेजोधातुं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न

वायुधातुं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। नाऽऽकाशधातुं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न विज्ञानधातुं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। नाऽविद्यां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न संस्कारान् प्रणिहिताइति वाऽप्रणिहिताइति वा युज्यते। न विज्ञानं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न नामरूपं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न षड़ायतनं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न स्पर्शं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न वेदनाप्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न तृष्णाप्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नोपादानं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न भवं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न जातिं प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न जरामरणं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न दानपारमितां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न शीलपारमितां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न क्षान्तिपारमितां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न वीर्य्यपारमितां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न ध्यानपारमितां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न प्रज्ञापारमितां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नाऽध्यात्मशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न वहिर्द्धाशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते।

न शून्यताशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न महाशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न परमार्थशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न संस्कृतशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नाऽसंस्कृतशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नाऽत्यन्तशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नाऽनवराऽग्रशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नाऽनवकारशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न प्रकृतिशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न सर्व्वधर्म्मशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न स्वलक्षणशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नाऽनुपलम्भशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नाऽभावशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न स्वभावशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नाऽभावस्वभावशून्यतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न स्मृत्युपस्थानानि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। न सम्यक्प्रहाणानि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। नर्द्धिपादान् प्रणिहिताइति वाऽप्रणिहिताइति वा युज्यते। नेन्द्रियाणि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। न बलानि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। न बोध्यङ्गानि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। न मार्गं प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा युज्यते। नाऽऽर्य्यसत्यानि

प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। न ध्यानानि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। नाऽप्रमाणानि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। नाऽऽरूप्यसमापत्तीः प्रणिहिताइति वाऽप्रणिहिताइति वा युज्यते। नाऽष्टौविमोचान् प्रणिहिताइति वाऽप्रणिहिताइति वा युज्यते। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीः प्रणिहिताइति वाऽप्रणिहिताइति वा युज्यते। न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोचमुखानि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। नाऽभिज्ञाः प्रणिहिताइति वाऽप्रणिहिताइति वा युज्यते। न समाधीन् प्रणिहिताइति वाऽप्रणिहिताइति वा युज्यते। न धारणीमुखानि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। न तथागतबलानि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। न वैशारद्यानि प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते। न प्रतिसम्विदः प्रणिहिताइति वाऽप्रणिहिताइति वा युज्यते। न महामैत्रीं प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न महाकरुणां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्म्मान् प्रणिहिताइति वाऽप्रणिहिताइति वा युज्यते। न श्रोतआपत्तिफलं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न सकृदागामिफलं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। नाऽनागामिफलं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। नाऽर्हत्त्वं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते। न प्रत्येकबोधिं प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा युज्यते। न सर्व्वज्ञतां प्रणिहितेति

वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न मार्गाऽऽकारज्ञतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते। एवञ्चरञ्छारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वो-महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तइति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नरूपमुत्पद्यतेइति वा निरुध्यतेइति वा युज्यते। न वेदनामुत्प-द्यतइति वा निरुध्यत इति वा युज्यते। न संज्ञामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न संस्कारान् उत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न विज्ञानमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न चक्षुरुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न श्रोत्रमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न घ्राणमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न जिह्वामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न कायमुत्पद्यतइति वा निरुध्यत-इति वा युज्यते। न मनउत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न रूपमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न शब्दमुत्पद्यत-इति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न गन्धमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न रसमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न स्पर्शमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न धर्म्मानुत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न चक्षुर्व्विज्ञान-मुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न श्रोत्रविज्ञान-मुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न घ्राणविज्ञान-मुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न जिह्वाविज्ञानमुत्प-

द्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न कायविज्ञानमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न मनोविज्ञानमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न चक्षुः संस्पर्शमुत्पद्यतइति वा निरुध्यत इति वा युज्यते । न श्रोत्रसंस्पर्शमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न जिह्वासंस्पर्शमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न काय-संस्पर्शमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न मनः संस्पर्श-मुत्पद्यतइति वा निरुध्यत इति वा युज्यते। न चक्षुः संस्पर्शप्रत्ययां* वेदनामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न श्रोत्रसंस्पर्श-प्रत्ययां वेदनामुत्पद्यत इति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामुत्पद्यतइति वा निरुध्यत इति वा युज्यते । न पृथिवीधातुमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽब्धातुमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न तेजोधातुमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न वायुधातु-मुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । नाऽऽकाशधातुमुत्पद्यत-इति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न विज्ञानधातुमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । नाऽविद्यामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति

---

* न चक्षुः संस्पर्शजामिति ख, ग, घ, च पुस्तके पाठः । एवं परत्र ।

वा युज्यते। न संस्कारानुत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न विज्ञानमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न नामरूपमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न षडायतनमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न स्पर्शमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न वेदनामुत्पद्यत इति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न तृष्णामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नोपादानमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न भवमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न जातिमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न जरामरणमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न दानपारमितामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न शीलपारमितामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न क्षान्तिपारमितामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न वीर्य्यपारमितामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न ध्यानपारमितामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न प्रज्ञापारमितामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽध्यात्मशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यत इति वा युज्यते। न वहिर्द्धाशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न शून्यताशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न महाशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न परमाऽर्थशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न संस्कृतशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽसंस्कृतशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति

वा युज्यते। नाऽत्यन्तशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽनवराऽग्रशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽनवकारशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न प्रकृतिशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न सर्व्वधर्म्मशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न स्वलक्षणशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽनुपलम्भशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽभावशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न स्वभावशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽभावस्वभावशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न स्मृत्युपस्थानान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न सम्यक् प्रहाणान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। नर्द्धिपादानुत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। नेन्द्रियाण्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न बलान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न बोध्यङ्गान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। नाऽऽर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽऽर्य्यसत्यान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न ध्यानान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। नाऽप्रमाणान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। नाऽऽरूप्यसमापत्तीः उत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। नाऽष्टौविमोक्षानुत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीः उत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा

युज्यते। न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। नाऽभिज्ञाउत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न समाधीनुत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न धारणीमुखान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न तथागतबलान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न वैशारद्यान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न प्रतिसम्बिदः उत्पद्यन्तइति दा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न महामैत्रीमुत्पद्यत इति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न महाकरुणामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽऽवेणिकबुद्धधर्म्मानुत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते। न स्रोतआपत्तिफलमुत्पद्यतइति वा निरुध्यत इति वा युज्यते। न सकृदागामिफलमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽनागामिफलमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। नाऽर्हत्त्वमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न प्रत्येकबोधिमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न मार्गाऽऽकारज्ञतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते। एवञ्च-रञ्छारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तइति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नरूपमतीतमिति युज्यते। न रूपमनागतमिति युज्यते। न रूपं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न वेदनामतीतेति युज्यते। न वेदनामनागतेति युज्यते। न वेदनां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न

संज्ञामतीतेति युज्यते। न संज्ञामनागतेति युज्यते। न संज्ञां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न संस्कारानतीतादिति युज्यते। न संस्काराननागतादिति युज्यते। न संस्कारान् प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते। न विज्ञानमतीतमिति युज्यते। न विज्ञानमनागतमिति युज्यते। न विज्ञानं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न चक्षुरतीतमिति युज्यते। न चक्षुरनागतमिति युज्यते। न चक्षुः प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न श्रोत्रमतीतमिति युज्यते। न श्रोत्रमनागतमिति युज्यते। न श्रोत्रं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न घ्राणमतीतमिति युज्यते। न घ्राणमनागतमिति युज्यते। न घ्राणं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न जिह्वामतीतेति युज्यते। न जिह्वामनागतेति युज्यते। न जिह्वां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न कायमतीतमिति युज्यते। न कायमनागतमिति युज्यते। न कायं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न मनोऽतीतमिति युज्यते। न मनोऽनागतमिति युज्यते। न मनः प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न रूपमतीतमिति युज्यते। न रूपमनागतमिति युज्यते। न रूपं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न शब्दमतीतमिति युज्यते। न शब्दमनागतमिति युज्यते। न शब्दं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न गन्धमतीतमिति युज्यते। न गन्धमनागतमिति युज्यते। न गन्धं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न रसमतीतमिति युज्यते। न रसमनागतमिति युज्यते। न रसंप्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न स्पर्शमतीतमिति युज्यते। न स्पर्शमनागतमिति युज्यते। न स्पर्शं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न धर्मानतीतादिति युज्यते। न धर्माननागतादिति युज्यते।

न धर्म्मान् प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते। न चक्षुर्व्विज्ञानमतीतमिति युज्यते। न चक्षुर्व्विज्ञानमनागतमिति युज्यते। न चक्षुर्व्विज्ञानं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न श्रोत्रविज्ञानमतीतमिति युज्यते। न श्रोत्रविज्ञानमनागतमिति युज्यते। न श्रोत्रविज्ञानं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न घ्राणविज्ञानमतीतमिति युज्यते। न घ्राणविज्ञानमनागतमिति युज्यते। न घ्राणविज्ञानं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न जिह्वाविज्ञानमतीतमिति युज्यते। न जिह्वाविज्ञानमनागतमिति युज्यते। न जिह्वाविज्ञानं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न कायविज्ञानमतीतमिति युज्यते। न कायविज्ञानमनागतमिति युज्यते। न कायविज्ञानं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न मनोविज्ञानमतीतमिति युज्यते। न मनोविज्ञानमनागतमिति युज्यते। न मनोविज्ञानं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न चक्षुःसंस्पर्शमतीतमिति युज्यते*। न चक्षुःसंस्पर्शमनागतमिति युज्यते। न चक्षुःसंस्पर्शं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शमतीतमिति युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शमनागतमिति युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शमतीतमिति युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शमनागतमिति युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शमतीतमिति युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शमनागतमिति युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न कायसंस्पर्शमतीतमिति युज्यते। न कायसंस्पर्शमनागतमिति युज्यते। न कायसंस्पर्शं प्रत्यु-

* संस्पर्शशब्दविशेषणानामतीतानागतप्रत्युत्पन्नशब्दानां पुंसिप्रयोगः च-पुस्तके दृश्यते।

त्पन्नमिति युज्यते। न मनःसंस्पर्शमतीतमिति युज्यते। न मनःसंस्पर्शमनागतमिति युज्यते। न मनःसंस्पर्शं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामतीतेति युज्यते। न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनागतेति युज्यते। न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामतीतेति युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनागतेति युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामतीतेति युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनागतेति युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामतीतेति युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनागतेति युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामतीतेति युज्यते। न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनागतेति युज्यते। न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न मनःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामतीतेति युज्यते। न मनःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनागतेति युज्यते। न मनःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न पृथिवीधातुमतीतइति युज्यते। न पृथिवीधातुमनागतइति युज्यते। न पृथिवीधातुं प्रत्युत्पन्नइति युज्यते। नाऽब्धातुमतीतइति युज्यते। नाऽब्धातुमनागतइति युज्यते। नाऽब्धातुं प्रत्युत्पन्नइति युज्यते। न तेजोधातुमतीतइति युज्यते। न तेजोधातुमनागतइति युज्यते। न तेजोधातुं प्रत्युत्पन्नइति युज्यते। न वायुधातुमतीतइति युज्यते। न वायुधातुमनागतइति युज्यते। न वायुधातुं प्रत्युत्पन्नइति युज्यते। नाऽऽ-

काशधातुमतीतइति युज्यते। नाऽऽकाशधातुमनागतइति युज्यते। नाऽऽकाशधातुं प्रत्युत्पन्नइति युज्यते। न विज्ञानधातुमतीतइति युज्यते। न विज्ञानधातुमनागतइति युज्यते। न विज्ञानधातुं प्रत्युत्पन्नइति युज्यते। नाऽविद्यामतीतेति युज्यते। नाऽविद्यामनागतेति युज्यते। नाऽविद्यां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न संस्कारानतीताइति युज्यते। न संस्कारानगताइति युज्यते। न संस्कारान् प्रत्युत्पन्नाइति युज्यते। न विज्ञानमतीतमिति युज्यते। न विज्ञानमनागतमिति युज्यते। न विज्ञानं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न नामरूपमतीतमिति युज्यते। न नामरूपमनागतमिति युज्यते। न नामरूपं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न षड़ायतनमतीतमिति युज्यते। न षड़ायतनमनागतमिति युज्यते। न षड़ायतनं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न स्पर्शमतीतमिति युज्यते। न स्पर्शमनागतमिति युज्यते। न स्पर्शं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न वेदनामतीतेति युज्यते। न वेदनामनागतेति युज्यते। न वेदनां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न तृष्णामतीतेति युज्यते। न तृष्णामनागतेति युज्यते। न तृष्णां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। नोपादानमतीतमिति युज्यते। नोपादानमनागतमिति युज्यते। नोपादानं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न भव*मतीतमिति युज्यते। न भवमनागतमिति युज्यते। न भवं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न जातिमतीतेति युज्यते। न जातिमनागतेति युज्यते। न जातिं प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न जरामरणमतीत-

* भवशब्दविशेषणानामतीतादिशब्दानां क्लीवलिङ्गे प्रयोगः पुस्तकपञ्चके दृश्यते।

मिति युज्यते । न जरामरणमनागतमिति युज्यते । न जरामरणं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते । न दानपारमितामतीतेति युज्यते । न दानपारमितामनागतेति युज्यते । न दानपारमितां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न शीलपारमितामतीतेति युज्यते । न शीलपारमितामनागतेति युज्यते । न शीलपारमितां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न क्षान्तिपारमितामतीतेति युज्यते । न क्षान्तिपारमितामनागतेति युज्यते । न क्षान्तिपारमितां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न वीर्य्यपारमितामतीतेति युज्यते । न वीर्य्यपारमितामनागतेति युज्यते । न वीर्य्यपारमितां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न ध्यानपारमितामतीतेति युज्यते । न ध्यानपारमितामनागतेति युज्यते । न ध्यानपारमितां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न प्रज्ञापारमितामतीतेति युज्यते । न प्रज्ञापारमितामनागतेति युज्यते । न प्रज्ञापारमितां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । नाऽध्यात्मशून्यतामतीतेति युज्यते । नाऽध्यात्मशून्यतामनागतेति युज्यते । नाऽध्यात्मशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न वहिर्द्धाशून्यतामतीतति युज्यते । न वहिर्द्धाशून्यतामनागतेति युज्यते । न वहिर्द्धाशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतामतीतेति युज्यते । नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतामनागतेति युज्यते । नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न शून्यताशून्यतामतीतेति युज्यते । न शून्यताशून्यतामनागतेति युज्यते । न शून्यताशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न महाशून्यतामतीतेति युज्यते न महाशून्यतामनागतेति युज्यते । न महाशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न परमार्ऽथशून्यतामतीतेति युज्यते । न परमाऽर्थशून्य-

तामनागतेति युज्यते। न परमाऽर्थशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न संस्कृतशून्यतामतीतेति युज्यते। न संस्कृतशून्यतामनागतेति युज्यते। न संस्कृतशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। नाऽसंस्कृतशून्यतामतीतेति युज्यते। नाऽसंस्कृतशून्यतामनागतेति युज्यते। नाऽसंस्कृतशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। नाऽत्यन्तशून्यतामतीतेति युज्यते। नाऽत्यन्तशून्यतामनागतेति युज्यते। नाऽत्यन्तशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। नाऽनवराऽग्रशून्यतामतीतेति युज्यते। नाऽनवराऽग्रशून्यतामनागतेति युज्यते। नाऽनवराऽग्रशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। नाऽनवकारशून्यतामतीतेति युज्यते। नाऽनवकारशून्यतामनागतेति युज्यते। नाऽनवकारशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न प्रकृतिशून्यतामतीतेति युज्यते। न प्रकृतिशून्यतामनागतेति युज्यते। न प्रकृतिशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न सर्व्वधर्म्मशून्यतामतीतेति युज्यते। न सर्व्वधर्म्मशून्यतामनागतेति युज्यते। न सर्व्वधर्म्मशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न स्वलक्षणशून्यतामतीतेति युज्यते। न स्वलक्षणशून्यतामनागतेति युज्यते। न स्वलक्षणशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। नाऽनुपलम्भशून्यतामतीतेति युज्यते। नाऽनुपलम्भशून्यतामनागतेति युज्यते। नाऽनुपलम्भशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। नाऽभावशून्यतामतीतेति युज्यते। नाऽभावशून्यतामनागतेति युज्यते। नाऽभावशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न स्वभावशून्यतामतीतेति युज्यते। न स्वभावशून्यतामनागतेति युज्यते। न स्वभावशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। नाऽभावस्वभावशून्यतामतीतेति युज्यते। नाऽभावस्वभावशून्यतामनागतेति युज्यते। नाऽभावस्वभावशून्यतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न

स्मृत्युपस्थानान्यतीतानीति युज्यते। न स्मृत्युपस्थानान्यनागतानीति युज्यते। न स्मृत्युपस्थानानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। न सम्यक्-प्रहाणान्यतीतानीति युज्यते। न सम्यक्प्रहाणान्यनागतानीति युज्यते। न सम्यक्प्रहाणानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। नर्द्धिपादा-नतीताइति युज्यते। नर्द्धिपादाननागता इति युज्यते। नर्द्धिपादान् प्रत्युत्पन्ना इति युज्यते। नेन्द्रियाण्यतीतानीति युज्यते। नेन्द्रियाण्य-नागतानीति युज्यते। नेन्द्रियाणि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। न बलान्यतीतानीति युज्यते। न बलान्यनागतानीति युज्यते। न बलानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। न बोध्यङ्गान्यतीतानीति युज्यते। न बोध्यङ्गान्यनागतानीति युज्यते। न बोध्यङ्गानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। नाऽऽर्य्योऽष्टाऽङ्गमार्गमतीतइति युज्यते। नाऽऽर्य्योऽष्टाऽङ्ग-मार्गमनागतइति युज्यते। नाऽर्य्योऽष्टाऽऽङ्गमार्गं प्रत्युत्पन्नइति युज्यते। नाऽऽर्य्यसत्यान्यतीतानीति युज्यते। नाऽऽर्य्यसत्यान्यनागता-नीति युज्यते। नाऽऽर्य्यसत्यानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। न ध्यानान्यतीतानीति युज्यते। न ध्यानान्यनागतानीति युज्यते। न ध्यानानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। नाऽप्रमाणान्यतीतानीति युज्यते। नाऽप्रमाणान्यनागतानीति युज्यते। नाऽप्रमाणानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। नाऽऽरूप्यसमापत्तीरतीताइति युज्यते। नाऽऽरूप्यसमापत्तीरनागताइति युज्यते। नाऽऽरूप्यसमापत्तीः प्रत्यु-त्पन्नाइति युज्यते। नाऽष्टौविमोक्षानतीताइति युज्यते। नाऽष्टौ-विमोक्षाननागताइति युज्यते। नाऽष्टौविमोक्षान् प्रत्युत्पन्नाइति युज्यते। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीरतीताइति युज्यते। न

नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीरनागतादिति युज्यते। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीः प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते। न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्यतीतानीति युज्यते। न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्यनागतानीति युज्यते। न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। नाऽभिज्ञाश्रतीतादिति युज्यते। नाऽभिज्ञाश्रनागतादिति युज्यते। नाऽभिज्ञाः प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते। न समाधीनतीतादिति युज्यते। न समाधीननागतादिति युज्यते। न समाधीन् प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते। न धारणीमुखान्यतीतानीति युज्यते। न धारणीमुखान्यनागतानीति युज्यते। न धारणीमुखानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। न दश तथागतबलान्यतीतानीति युज्यते। न दश तथागतबलान्यनागतानीति युज्यते। न दश तथागतबलानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते। न चत्वारि वैशारद्यान्यतीतानीति युज्यते। न चत्वारि वैशारद्यान्यनागतानीति युज्यते। न चत्वारि वैशारद्यानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते न चतस्रः प्रतिसंविदोऽतीतादिति युज्यते। न चतस्रः प्रतिसंविदोऽनागतादिति युज्यते। न चतस्रः प्रतिसंविदः प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते। न महामैत्रीमतीतेति युज्यते। न महामैत्रीमनागतेति युज्यते। न महामैत्रीं प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न महाकरुणामतीतेति युज्यते। न महाकरुणामनागतेति युज्यते। न महाकरुणां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्म्मानतीता इति युज्यते। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्म्माननागतादिति युज्यते। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्म्मान् प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते। न स्रोतआपत्तिफलमतीतमिति

युज्यते। न स्रोतआपत्तिफलमनागतमिति युज्यते। न स्रोतआपत्तिफलं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न सकृदागामिफलमतीतमिति युज्यते। न सकृदागामिफलमनागतमिति युज्यते। न सकृदागामिफलं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। नाऽनागामिफलमतीतमिति युज्यते। नाऽनागामिफलमनागतमिति युज्यते। नाऽनागामिफलं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। नाऽर्हत्त्वमतीतमिति युज्यते। नाऽर्हत्त्वमनागतमिति युज्यते। नाऽर्हत्त्वं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते। न प्रत्येकबोधिमतीतेति युज्यते। न प्रत्येकबोधिमनागतेति युज्यते। न प्रत्येकबोधिं प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न मार्गाऽऽकारज्ञतामतीतेति युज्यते। न मार्गाऽऽकारज्ञतामनागतेति युज्यते। न मार्गाऽऽकारज्ञतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतामतीतेति युज्यते। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतामनागतेति युज्यते। न सर्व्वाऽऽकारज्ञतां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते। एवञ्चरञ्छारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तः इति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते। न वेदनां सारेति न दुर्बलेति युज्यते। न संज्ञां सारेति न दुर्बलेति युज्यते। न संस्कारान्सारादिति न दुर्बलादिति युज्यते। न विज्ञानं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते। न चक्षुः सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते। न श्रोत्रं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते। न घ्राणं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते। न जिह्वां सारेति न दुर्बलेति युज्यते। न कायं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते। न मनः

सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न रूपं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न शब्दं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न गन्धं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न रसं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न स्पर्शं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न धर्म्मान् सारादिति न दुर्व्वलादिति युज्यते। न चक्षुर्व्विज्ञानं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न श्रोत्रविज्ञानं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न घ्राणविज्ञानं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न जिह्वाविज्ञानं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न कायविज्ञानं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न मनोविज्ञानं सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न चक्षुःसंस्पर्शः* सारमिति न दुर्व्वलमिति वा युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शः सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शः सारमिति वा न दुर्व्वलमिति वा युज्यते। न जिह्वासंस्पर्शः सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न कायसंस्पर्शः सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न मनःसंस्पर्शः सारमिति न दुर्व्वलमिति युज्यते। न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्यया वेदना सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्यया वेदना सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। न घ्राणसंस्पर्शप्रत्यया वेदना सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। न

* चपुस्तके, ख, ग, घ पुस्तकेषु च संस्पर्शविशेषणयोः सारदुर्व्वलशब्दयोः पुंसिप्रयोगदृश्यते। रूपवेदनादिशब्दानां द्वितीयान्तत्वं पूर्व्वं निर्द्दिष्टं संस्पर्शादिशब्दानाञ्चात्र प्रथमान्तत्वं। दृग् केनाभिप्रायेणेदृग्। वैषम्यं ग्रन्थकृताकृतं तन्नाऽनुभवपथमधिरोहति। अथवा लेखकदोषः प्रसिद्धिमागतः।

जिह्वासंस्पर्शप्रत्यया वेदना सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते । न काय-संस्पर्शप्रत्यया वेदना सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न मनः संस्पर्शप्रत्यया वेदना सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते । न पृथिवीधातुः सारइति न दुर्ब्बलइति युज्यते। नाऽब्धातुः सारइति न दुर्ब्बलइति युज्यते। न तेजोधातुः सारइति न दुर्ब्बलइति युज्यते। न वायुधातुः सारइति न दुर्ब्बलइति युज्यते। नाऽऽकाशधातुः सारइति न दुर्ब्बलइति युज्यते। न विज्ञानधातुः सारइति न दुर्ब्बलइति युज्यते। नाऽविद्यासारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न संस्कारान् साराइति न दुर्ब्बलाइति युज्यते। न विज्ञानं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। न नामरूपं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। न षड़ायतनं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। न स्पर्शः सारइति न दुर्ब्बलइति युज्यते। न वेदनासारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न तृष्णासारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। नोपादानं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। न भवं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। न जातिं सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न जरामरणं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। न दानपारमितासारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न शीलपारमिता सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न क्षान्तिपारमिता सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न वीर्य्यपारमिता सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न ध्यानपारमिता सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न प्रज्ञापारमिता सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। नाऽध्यात्मशून्यता सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न वहिर्द्धाशून्यता सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यता सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न शून्यताशून्यता सारेति

न दुर्व्वलेति युज्यते। न महाशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। न परमार्ऽथशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। न संस्कृतशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। नाऽसंस्कृतशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। नाऽत्यन्तशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। नाऽनवराऽग्रशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। नाऽनवकारशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। न प्रकृतिशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। न सर्व्वधर्म्मशून्यतासारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। न स्वलक्षणशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। नाऽनुपलम्भशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। नाऽभावशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। न स्वभावशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। नाऽभावस्वभावशून्यता सारेति न दुर्व्वलेति युज्यते। न स्मृत्युपस्थानानि साराणीति न दुर्व्वलानीति युज्यते। न सम्यक्प्रहाणानि साराणीति न दुर्व्वलानीति युज्यते। नर्द्धिपादाः सारादूति न दुर्व्वलादूति युज्यते। नेन्द्रियाणिसाराणीति न दुर्व्वलानीति युज्यते। न वलानि सारानीति न दुर्व्वलानीति युज्यते। न बोध्यङ्गानिसाराणीति न दुर्व्वलानीति युज्यते। नार्य्योऽऽऽष्टाऽङ्गमार्गः सारदूति न दुर्व्वलदूति युज्यते। नाऽर्य्यसत्यानि साराणीति न दुर्व्वलानीति युज्यते। न ध्यानानि साराणीति न दुर्व्वलानीति युज्यते। नाऽप्रमाणानि साराणीति न दुर्व्वलानीति युज्यते। नाऽऽरूप्यसमापत्तीः सारादूति न दुर्व्वलादूति युज्यते। नाऽष्टौविमोक्षाः सारादूति न दुर्व्वलादूति युज्यते। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीः सारादूति न दुर्व्वलादूति युज्यते। न शून्यतासारादूति न दुर्व्वलेति युज्यते। न समाधयः सारादूति न

दुर्ब्बलाइति युज्यते। नाऽऽनिमित्तं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। नाऽप्रणिहितं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। नाऽभिज्ञाः साराइति न दुर्ब्बलाइति युज्यते। न धारणीमुखानि साराणीति न दुर्ब्बलानीति युज्यते। न दशतथागतबलानि साराणीति न दुर्ब्बलानीति युज्यते। न चत्वारिवैशारद्यानि साराणीति न दुर्ब्बलानीति युज्यते। न चतस्रः प्रतिसम्बिदः साराइति न दुर्ब्बलाइति युज्यते। न महामैत्री सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न महाकरुणा सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्ध-धर्म्माः साराइति न दुर्ब्बलाइति युज्यते। न श्रोतआपत्तिफलं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। न सकृदागामिफलं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। नाऽनागामिफलं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। नाऽर्हत्त्वं सारमिति न दुर्ब्बलमिति युज्यते। न प्रत्येक-बोधिं सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न मार्गाऽऽकारज्ञता सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। न सर्व्वाऽऽकारज्ञता सारेति न दुर्ब्बलेति युज्यते। एवञ्चरञ्छारद्वतीपुत्रबोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तइति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न वेदनाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न संज्ञा-ऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न संस्कारा* अस्तीति

---

* न संस्कारा अस्तीति न नास्तीति पाठः पुस्तकपञ्चके दृश्यते। सन्तीति न सन्तीति पाठौयुक्तः।

न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न विज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न चक्षुरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न श्रोत्रमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न घ्राणमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न जिह्वामस्तीति* नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न कायमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न मनोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न रूपमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न शब्दोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न गन्धोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न रसोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न स्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न धर्म्मोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न चक्षुर्व्विज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न श्रोत्रविज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न घ्राणविज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न जिह्वाविज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न कायविज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न मनोविज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न चक्षुः संस्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न घ्राणसंस्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न

* एष पाठः पुस्तकपञ्चके दृश्यते। जिह्वेति पाठोयुक्तः प्रतिभाति।

न जिह्वासंस्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न कायसंस्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न मनः संस्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न चक्षुः संस्पर्शप्रत्यया वेदनाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्यया वेदनाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न घ्राणसंस्पर्शप्रत्यया वेदनाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न जिह्वासंस्पर्शप्रत्यया वेदनाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न कायसंस्पर्शप्रत्यया वेदनाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न मनः संस्पर्शप्रत्यया वेदनाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न पृथिवीधातुरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽब्धातुरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न तेजोधातुरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न वायुधातुरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽऽकाशधातुरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न विज्ञानधातुरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽविद्याऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न संस्कारा अस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न विज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न नामरूपमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न षड़ायतनमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न स्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न वेदनाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न तृष्णाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नोपादानमस्तीति

न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न भवोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न जातिरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न जरामरणमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न दानपारमिताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न शीलपारमिताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न क्षान्तिपारमिताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न वीर्य्यपारमिताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न ध्यानपारमिताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न प्रज्ञापारमिताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽध्यात्मशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न वहिर्द्धाशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽध्यात्मवहिर्द्धाशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न शून्यताशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न महाशून्यताऽस्तीति न नास्तीति युज्यते न वियुज्यते । न परमाऽर्थशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न संस्कृतशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽसंस्कृतशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽत्यन्तशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽनवराऽग्रशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽनवकारशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न प्रकृतिशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न सर्व्वधर्म्मशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न

वियुज्यते। न स्वलक्षणशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽनुपलम्भशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽभावशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न स्वभावशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽभावस्वभावशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न स्मृत्युपस्थानान्यस्तीति* न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न सम्यक्प्रहाणान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नर्द्धिपादाश्चस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नेन्द्रियाण्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न बलान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न बोध्यङ्गान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽऽर्य्योऽष्टाऽङ्गमार्गोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽऽर्य्यसत्यान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न ध्यानान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽप्रमाणान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽऽरूप्यसमापत्तयोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽष्टौ विमोक्षा अस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तयोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽभिज्ञाः अस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न

* अस्ति सत्वे रुषोक्तावू इत्यमरोक्तेर्विद्यमानतावाचिनाऽस्तीत्यव्ययेनोपपादनीयानि बहुवचनान्तैः पदैः सामानाधिकरण्यानि। क्रियापदत्वे त्वसङ्गतिरेवस्यादस्तीत्यस्य।

वियुज्यते। न समाधयोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न धारणीमुखान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न दशतथागतबलान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न चत्वारिवैशारद्यान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न चतस्रः प्रतिसम्विदोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न महामैत्र्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न महाकरुणाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्म्माश्चस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न स्रोतआपत्तिफलमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न सकृदागामिफलमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽनागामिफलमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। नाऽर्हत्त्वमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न प्रत्येकबोधिरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न मार्गाऽऽकारज्ञताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते। न सर्व्वाऽऽकारज्ञताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते(१)। एवञ्चरञ्छारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तइति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न दानपारमितायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न शील पारमितायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न क्षान्तिपारमितायाः

(१) स प्रज्ञापारमितायां चरतीति नोपैति न चरतीति नोपैति चरति न चरतीति नोपैति नैव चरति न चरतीति नोपैति। एष पाठः ख, ग, च पुस्तकेऽधिकः। प्रक्रान्ताऽननुकूलतया प्रामादिकः प्रतिभाति।

कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न वीर्य्यपारमितायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न ध्यानपारमितायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न प्रज्ञापारमितायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽध्यात्मशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न बहिर्द्धाशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽध्यात्मबहिर्द्धाशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न शून्यताशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न महाशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न परमाऽर्थशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न संस्कृतशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽसंस्कृतशून्यतायां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽत्यन्तशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽनवराऽग्रशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽनवकारशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न प्रकृतिशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न सर्व्वधर्म्मशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न स्वलक्षणशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽनुपलम्भशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽभावशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न स्वभावशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽभावस्वभावशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽवैवर्त्यभूमेः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न सत्त्वपरिपाकहेतोः प्रज्ञापारमितायां चरति। न बुद्धक्षेत्रपरिशोधनार्थं प्रज्ञापारमितायां चरति। न स्मृत्युपस्थानानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न सम्यक्प्रहाणानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नर्द्धिपादानां

कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नेन्द्रियाणां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न बलानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न बोध्यङ्गानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽऽर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽर्य्यसत्यानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न ध्यानानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽप्रमाणानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽऽरूप्यसमापत्तीनां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽष्टानां विमोचाणां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीनां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न शून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽऽनिमित्तस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽप्रणिहितस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽभिज्ञानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न समाधीनां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न धारणीमुखानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न दशानां तथागतबलानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न चतुर्णां वैशारद्यानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न चतसृणां प्रतिसम्बिदां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न महामैत्र्याः कृते-प्रज्ञापारमितायां चरति। न महाकरुणायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। नाऽष्टादशानामावेणिकानां बुद्धधर्म्माणां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न तथतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न धर्म्मधातोः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति। न भूतकोटेः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति।

तत्कस्य हेतोर्न हि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां

चरति* । कस्यचिद्धर्म्मस्य सम्भेदं वा नानाकरणं वा विशेषं वा समनुपश्यति । एवञ्चरञ्छारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः ।

न स दिव्यस्य चक्षुषः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न दिव्यस्य श्रोत्रस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न परचित्तज्ञानस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न पूर्व्वनिवासाऽनुस्मृतेः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नर्द्धिविधेः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽऽस्रवक्षयज्ञानस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति ।

तत्कस्य हेतोः । तथाहि प्रज्ञापारमितायां चरन्नप्रज्ञापारमितामेव समनुपश्यति प्रागेव बोधिसत्त्वः कुत एव सर्व्वाकारं सर्व्वाऽभिज्ञा उपलप्स्यते । एवञ्चरञ्छारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतो नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा पूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्व्वान् सत्करिष्यामि गुरू करिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि। नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा दक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्व्वान् सत्करिष्यामि गुरू करिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि । नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा पश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्व्वान् सत्करिष्यामि गुरू करिष्यामि मानयि-

* चरत्विति पाठोयुक्तः ।

ष्यामि पूजयिष्यामि। नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा उत्तरस्यां-दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्व्वान् सत्करिष्यामि गुरू करिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि। नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा उत्तरपूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालु-कोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्व्वान् सत्करिष्यामि गुरू करिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि। नैवं भवत्यहमृद्धि-पादेषु स्थित्वा पूर्व्वदक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोक-धातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्व्वान् सत्करिष्यामि गुरूकरिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि। नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा दक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्व्वान् सत्करिष्यामि गुरूकरिष्यामि मानयि-ष्यामि पूजयिष्यामि। नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा पश्चिमो-त्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्त-स्तान् सर्व्वान् सत्करिष्यामि गुरूकरिष्यामि मानयिष्यामि पूजयि-ष्यामि। नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा उपरिष्टाद्दिशि गङ्गा-नदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्व्वान् सत्करिष्यामि गुरूकरिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि। नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वाऽधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्व्वान् सत्करिष्यामि गुरू-करिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि।

न चाऽस्यैवं भवति यत्ते बुद्धाभगवन्तो भाषन्ते तत्सर्व्वं दिव्येन श्रोत्रेण श्रोष्याम्यहं। तत्र लोकधातुषु सत्त्वानां चेतसैवचित्तं प्रज्ञ-

ष्याम्यहं। तेषां पूर्व्वनिवासमनुस्मरिष्याम्यहं। दिव्येन चक्षुषा तान् सर्व्वांश्च्यवमानानुपपद्यमानानुपपन्नांश्च द्रक्ष्यामि। अहमप्रमेयाऽसंख्येयान् सत्त्वान् परिनिर्व्वापयिष्यामीति। एवं खलु शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्व प्रज्ञापारमितां युक्तइति वक्तव्यः।

एवं खलु शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतोमाछिद्रान्वेष्यवतारगवेष्यवतारं न लभते। यान्यपि कानिचिल्लौकिकलोकोत्तराणिकरणीयानि तान्यपि सर्व्वाणि प्रद्लितानि भवन्ति। अनाभोगेनापरिकल्पितानि ये चाऽस्य केचिल्लौकिकाः क्लेशास्ते सर्व्वे प्रद्लिता भवन्ति। ये च ते पूर्व्वस्यां दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारक्षन्ति। माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति।

ये च चत्वारो महाराजाः[(१)] त्रायस्त्रिंशादेवाः यामा[(२)]स्तु-

---

(१) त्रिंशत्यधिकशतद्वयसंख्याते गणदेवताभेदे। अष्टौ वसव एकादशरुद्रा द्वादशादित्याः इमे एव द्यावापृथिवीत्रयस्त्रिंशद्दे देवाः प्रजापतिश्चतुस्त्रिंशस्तदेनं प्रजापतिम्। शतपथब्राह्मणः।

(२) स्वायम्भव मनोः प्रसूतिनामिकायां कन्यायां दक्षप्रजापतिना यज्ञो दक्षिणा च दम्पतीजनितौ। यज्ञेन दक्षिणायां द्वादशयामसंज्ञकाः उत्पादिताः।

यज्ञस्य दक्षिणायान्तु पुत्राद्वादशजज्ञिरे।
यामा इति समाख्याता देवाः स्वायम्भुवेऽन्तरे॥
तस्य पुत्रास्तु यज्ञस्य दक्षिणायां सभास्वराः। मार्कण्डेयपुराणम्।
मन्वन्तराणि वक्ष्याम आद्यः स्वायम्भुवो मनुः।
आग्नीध्राद्यास्तस्य सुताः यामनाम तदासुराः॥ अग्निपुराणम्।

षिता[१]निर्म्माणरतयः[२] परनिर्म्मितवशवर्त्तिनोदेवा ब्रह्मकायिकादेवाः ब्रह्मपुरोहितादेवाः[३] ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्माणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः आभास्वराः[४] शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृशाः सुदर्शनाः अकनिष्ठा[५] देवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं

---

(१) चाक्षुषे तुषिता देवास्तेऽदित्यां कश्यपात् पुनः।
आसन् विष्णुश्च शक्रश्च त्वष्टाधाता तथाऽर्य्यमा॥
पूषाविवस्वान् सविता मित्रोऽथ वरुणो भगः।
अंशुश्च द्वादशादित्या आसन् वैवस्वतेन्तरे॥ अग्निपुराणम्।
आदित्या द्वादशा प्रोक्ताः विश्वे देवा दश स्मृताः।
वसवश्चाष्टसंख्याताः षट्त्रिंशत् तुषितामताः॥ इत्यमरटीका।

(२) भविष्याः धर्म्मपुत्रस्य सावर्णस्यानन्तरं शृणु।
विहङ्गमाः कामगाश्च निर्म्माणरतयस्तथा॥
त्रिप्रकारा भविष्यन्ति एकैकस्त्रिंशतो गणाः। मार्कण्डेयपुराणम्।

(३) ब्रह्मवृहस्पतिः पुरोहितो यस्य, देवे। त्रयस्त्रिंशद्धि देवाः ब्रह्मपुरोहिताः। ब्रह्म वैः पुः।

(४) आसमन्तात् भासनशीलाः। कसिपिषीत्यादिना वरप्रत्यये वकारमध्यः आभास्वराश्चतुःषष्टिर्व्वाताः पञ्चाशद्बलकाः। महाराजिकनामानि देशते विंशतिस्तथा। इत्यमरटीका।

सम्यग्दृष्टिशीले चतुःषष्टिमिते गणदेवताभेदे।
आत्माज्ञाता दमोदान्तः शान्तिर्ज्ञानं शमस्तपः॥
कामक्रोधोमदोमोहो द्वादशा भास्वरा इमे॥
इत्युक्तं द्वादशमिते गणभेदे। एषाञ्च स्वस्वत्त्या भास्वरवो तथात्वम्।

(५) अकनिष्ठः। अके वेदनिन्दारूपे पापे निष्ठायस्याकनिष्ठभिन्ने ज्येष्ठे। बुद्धगणदेवता भेदे।

महासत्त्वमारक्षन्ति माहैव कश्चिद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । ये केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एवधर्म्मे सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति । तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्वान् मैत्र्यास्फुरति । ये च ते दक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारक्षन्ति माश्रावकभूमिं प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारो महाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामास्तुषितानिर्म्माणरतयः परनिर्म्मितवशवर्त्तिनोदेवाः ब्रह्मकायिकाः ब्रह्मपुरोहिताः ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्माः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः परीत्तवृहा अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृशाः सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारक्षन्ति । माहैव कश्चिद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । येऽपि केचित्* कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मे सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्यास्फुरति । ये च ते पश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारक्षन्ति माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारो महाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामाः तुषिताः निर्म्माणरतयः परनिर्म्मितवशवर्त्तिनोदेवाः ब्रह्मकायिकादेवाब्रह्मपुरो-

---

* अकायिका (च) पुस्तके पाठः ।

हिताब्रह्मपार्षद्या: महाब्रह्मण: आभा: परीत्ताऽऽभा: अप्रमाणाऽऽभा: आभास्वरा: शुभा: परीत्तशुभा: अप्रमाणशुभा: शुभकृत्स्ना: वृहा: परीत्तवृहा: अप्रमाणवृहा: वृहत् फला: अवृहा: अतपा: सुदृशा: सुदर्शना: अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति। माहैव कश्चिद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति। येऽपि च केचित् कायिका दोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मे सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति। तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्व: सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्यास्फुरति। ये चोत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति।

ये च चत्वारो महाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामा: तुषिता-निर्म्माणरतय: परनिर्म्मितवशवर्त्तिनोदेवाब्रह्मकायिकाब्रह्मपुरोहिता-ब्रह्मपार्षद्यामहाब्रह्मण: आभा: परीत्ताऽऽभा: अप्रमाणाऽऽभा: आभा-स्वरा: शुभा: परीत्तशुभा: अप्रमाणशुभा: शुभकृत्स्ना: वृहा: परी-त्तवृहा: अप्रमाणवृहा: वृहत्फला: अवृहाअतपा: सुदृशा: सुदर्शना: अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति। माहैव कश्चिद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति। येऽपि केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मे सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति। तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्व: सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्या-स्फुरति। ये च ते उत्तरपूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति।

ये च चत्वारो महाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामाः तुषिताः निर्म्माणरतयः परनिर्म्मितवशवर्त्तिनोदेवाब्रह्मकायिकाब्रह्मपुरोहिताः ब्रह्मपार्षद्यामहाब्रह्मणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत् फलाः अवृहाः अतपाः सुदृशाः सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारक्षन्ति। माहैव कश्चिद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । येऽपि केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मे सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति। तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्यास्फुरति। ये च ते पूर्व्वदक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारक्षन्ति माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारो महाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामाः तुषिताः निर्म्माण-रतयः परनिर्म्मितवशवर्त्तिनोदेवाः ब्रह्मकायिका—ब्रह्मपुरोहिताः ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्मणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृशाः सुदर्शनाः अकनिष्ठास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारक्षन्ति। माहैव कश्चिद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति। येऽपि केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मे सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति। तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्या-स्फुरति। ये च ते दक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु

लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति।

ये च चत्वारोमहाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामाः तुषिताः निर्म्माणरतयः परनिर्म्मितवशवर्त्तिनोदेवाब्रह्मकायिकाब्रह्मपुरोहिता-ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्मणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृशाः सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्व मारचन्ति। माहैव कश्चिद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति। येऽपि केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मे सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति। तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्यास्फुरति। येऽपि च ते पश्चिमोत्तरस्यांदिशि गङ्गानदी-वालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महा-सत्त्वमारचन्ति। माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति।

ये च चत्वारोमहाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवा यामाः तुषिता निर्म्माणरतयः परनिर्म्मितवशवर्त्तिनोदेवाब्रह्मकायिकाब्रह्मपुरोहिता-ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्मणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृशाः सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति। माहैव कश्चिद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति। येऽपि केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मे सर्व्वेण सर्व्वं न

भवन्ति। तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्यास्फुरति। ये च तेऽधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारक्षन्ति माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति।

ये च चत्वारोमहाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामाः तुषिताः निर्म्माणरतयः परनिर्म्मितवशवर्त्तिनोदेवा ब्रह्मकायिकाः ब्रह्मपुरोहिताः ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्माणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृशाः सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारक्षन्ति। माहैव कश्चिद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति। येऽपि च केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मे सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति। तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्यास्फुरति। ये च ते उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारक्षन्ति माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति।

ये च चत्वारोमहाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामाः तुषिता देवा निर्म्माणरतयः परनिर्म्मितवशवर्त्तिनो देवा ब्रह्मकायिकाः ब्रह्मपुरोहिताः ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्माणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृशाः सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महा-

सत्त्वमारचन्ति। माहैव कश्चिद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति। येऽपि च केचित् कायिका दोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मे सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति। तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वो-महासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्यास्फुरति। एवञ्चरञ्छारद्वतीपुत्र बोधि-सत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमि-तायां चरतोऽल्पकृच्छ्रेण धारणीमुखसमाधिमुखानि प्रतिभानप्रतिस-म्विन्मुखानि वाऽभिमुखीभवन्ति। सर्व्वोपपत्त्यायतनेषु च तथागता-नर्हतः सम्यक्सम्बुद्धानारागयति। तैश्च बुद्धैर्भगवद्भिर्नकदाचिद्विर-हितो भवति यावदनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्यते।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमि-तायां चरतो नैवं भवत्यस्ति कश्चिद्धर्म्मोयोधर्म्मैः सार्द्धं संयुज्यते वा वियुज्यते वा। समेति वा न समेति वा। तत्कस्य हेतोस्तथाहि स तद्धर्म्मं न समनुपश्यति योयुज्यते वा वियुज्यते वा। समीयाद्वा न समीयाद्वा। एवं खलु शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञा-पारमितायां चरन् युक्त इति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमि-तायां चरतो नैवं भवति कच्चिदहं धर्म्मधातुमभिसम्बुध्येयं न वाऽ-भिसम्बुध्येयं वा। तत्कस्य हेतोस्तथाहि न हि धर्म्मधातुमभिसम्बु-द्धोनाऽभिसम्बुध्यते नाऽभिसम्भोत्स्यते। एवं खलु शारद्वतीपुत्र बो-धिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् युक्त इति वक्तव्यः।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां

चरन् *न कश्चिद्धर्मधातुव्यतिरिक्तं समनुपश्यति एवं खलु शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न धर्मधातोर्धर्माणाञ्च नानाकरणं करोति । एवं खलु शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतो नैवं भवति धर्मधातुं प्रतिविध्येयं । तथा हि न स कञ्चिद्धर्मं समनुपश्यति येन धर्मेण योधर्मः प्रतिविध्येत । तथाहि स न धर्मधातुं शून्यइति योजयति नाऽशून्यइति योजयति । एवं खलु शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपं शून्यतया योजयति न शून्यतां रूपेण योजयति । न वेदनां शून्यतया योजयति न शून्यतां वेदनया योजयति । न संज्ञां शून्यतया योजयति न शून्यतां संज्ञया योजयति । न संस्कारान् शून्यतया योजयति न शून्यतां संस्कारैर्योजयति । न विज्ञानं शून्यतया योजयति न शून्यतां विज्ञानेन योजयति । न चक्षुः शून्यतया योजयति न शून्यतां चक्षुषा योजयति । न श्रोत्रं शून्यतया योजयति न शून्यतां श्रोत्रेण योजयति । न घ्राणं शून्य-

---

* न कञ्चिद्धर्मं धर्मधातुव्यतिरिक्तमिति ग पुस्तके पाठः ।

तया योजयति न शून्यतां घ्राणेन योजति। न जिह्वां शून्यतया योजयति न शून्यतां जिह्वया योजयति। न कायं शून्यतया योजयति न शून्यतां कायेन योजयति। न मनः शून्यतया योजयति न शून्यतां मनसा योजयति। न रूपं शून्यतया योजयति न शून्यतां रूपेण योजयति। न शब्दं शून्यतया योजयति न शून्यतां शब्देन योजयति। न गन्धं शून्यतया योजयति न शून्यतां गन्धेन योजयति। न रसं शून्यतया योजयति न शून्यतां रसेन योजयति। न स्पर्शं शून्यतया योजयति न शून्यतां स्पर्शेन योजयति। न धर्म्माञ्छून्यतया योजयति न शून्यतां धर्म्मेण योजयति। न चक्षुर्धातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां चक्षुर्धातुना योजयति। न रूपधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां रूपधातुना योजयति। न चक्षुर्व्विज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां चक्षुर्व्विज्ञानधातुना योजयति। न श्रोत्रधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां श्रोत्रधातुना योजयति। न शब्दधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां शब्दधातुना योजयति। न श्रोत्रविज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां श्रोत्रविज्ञानधातुना योजयति। न घ्राणधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां घ्राणधातुना योजयति। न गन्धधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां गन्धधातुना योजयति। न घ्राणविज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां घ्राणविज्ञानधातुना योजयति। न जिह्वाधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां जिह्वाधातुना योजयति। न रसधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां रसधातुना योजयति। न जिह्वावि-

ज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां जिह्वाविज्ञानधातुना योजयति। न कायधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां कायधातुना योजयति। न स्प्रष्टव्यधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां स्प्रष्टव्यधातुना योजयति। न कायविज्ञानधातुं शून्यतया योजयति। न शून्यतां कायविज्ञानधातुना योजयति। न मनोधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां मनोधातुना योजयति। न धर्म्मधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां धर्म्मधातुना योजयति। न रूपधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां रूपधातुना योजयति। न चक्षुर्विज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां चक्षुर्विज्ञानधातुना योजयति। न मनोविज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां मनोविज्ञानधातुना योजयति। तत्कस्य हेतोरेषहि शारद्वतीपुत्र परमोयोगोयदुत शून्यतायोगः शून्यतायां शारद्वतीपुत्र चरन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोन श्रावकभूमौ वा न प्रत्येक बुद्धभूमौ वा पतति। बुद्धक्षेत्रञ्च परिशोधयति सत्त्वांश्च परिपाचयति। क्षिप्रञ्चाऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्यते। ये केचिच्छारद्वतीपुत्र योगाः प्रज्ञापारमितायोगस्तेषामग्रआख्यायते ज्येष्ठआख्यायते श्रेष्ठआख्यायते वर आख्यायते प्रवर आख्यायते प्रणीत आख्यायते। तत्कस्य हेतोरनुत्तरएष योगोयदुत प्रज्ञापारमितायोगः शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितयोगः। एवं युज्यमानः शारद्वतीपुत्रबोधिसत्त्वोमहासत्त्वो व्याकृतोवक्तव्यः।

आसन्नीभूतश्चाऽनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ। एवं युज्यमानः शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोऽप्रमेयाऽसंख्येयानां सत्वानां अर्थं

करोतीति। न चास्यैवं भवत्यहं प्रज्ञापारमितायां युज्यते वा वियुज्यते* वा मां बुद्धाभगवन्तोव्याकरिष्यन्त्यहमासन्नीभूतोव्याकरणस्य। अहं बुद्धक्षेत्रं परिशोधयिष्याम्यहं सत्त्वान् परिपाचयिष्याम्यहमनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्यत धर्म्मचक्रं प्रवर्त्तयिष्यामि। तत्कस्य हेतोस्तथाहि। स धर्म्मधातुं व्यतिरेकीकरोति। न स धर्म्मधातोः किञ्चिदन्यद्धर्म्मं समनुपश्यति। यः प्रज्ञापारमितायां चरेद्यो वा बुद्धैर्भगवद्भिर्व्याक्रियेत। यो वाऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्येत। तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतो न सत्त्वसंज्ञोत्पद्यते। नाऽऽत्मसंज्ञोत्पद्यते। न जीवसंज्ञोत्पद्यते। न जन्तुसंज्ञोत्पद्यते। न पोषसंज्ञोत्पद्यते। न पुरुषसंज्ञोत्पद्यते। न पुद्गलसंज्ञोत्पद्यते। न मनुजसंज्ञोत्पद्यते। न मानवसंज्ञोत्पद्यते। न कारकसंज्ञोत्पद्यते। न वेदकसंज्ञोत्पद्यते। न जानकसंज्ञोत्पद्यते। न पश्यकसंज्ञोत्पद्यते। तत्कस्य हेतोस्तथाह्यत्यन्तं सत्त्वोनोत्पद्यते न निरुध्यते न हि सत्त्वस्योत्पादोनिरोधः। यस्य च नोत्पादो न निरोधः स कथ प्रज्ञापारमितायां चरिष्यति। एवञ्चरञ्छारद्वतीपुत्रबोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सत्त्वाऽनुत्पादतया प्रज्ञापारमितायां चरति। सत्त्वशून्यतया प्रज्ञापारमितायां चरति। सत्त्वाऽनुपलब्ध्या प्रज्ञापार्मितायां चरति। सत्त्वविविक्ततया प्रज्ञापारमितायां चरति। सत्त्वप्रकृत्या प्रज्ञापारमितायां चरति। सत्त्वाऽस्वभावतया प्रज्ञापारमितायां चरति। एष शारद्वतीपुत्रबोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां परमो·

* एष एव पाठः पञ्चसु पुस्तकेषु। युज्ये इति युक्तम्

योगोयदुत प्रज्ञापारमिता योगः अयं शारद्वतीपुत्रबोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतोयोगोयस्तदन्यान् योगानभिभूय तिष्ठति ।

अत्र च शारद्वतीपुत्रयोगे चरन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोदश-तथागतबलान्यभिनिर्हरति । चत्वारिवैशारद्यानि चतस्रः प्रतिसम्विद्योमहामैत्रीं महाकरुणामष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्म्मानभिनिर्हरति। अत्र शारद्वतीपुत्रयोगे चरन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो न मात्सर्य्यचित्त-मुत्पादयति । न दौःशील्यचित्तं न व्यापादचित्तं न कौसीद्य-चित्तं न विक्षेपचित्तं न दौष्प्रज्ञचित्तमुत्पादयति । एवमुक्ते आयुष्मान् शारद्वतीपुत्रोभगवन्तमेतदवोचत् । योभगवन् बोधि-सत्त्वोमहासत्त्वोऽनेन प्रज्ञापारमितायोगेन विहरति। स कुतश्च्युत्वेहो-पपन्नः । इतो वा च्युतः कुत्रोपपत्स्यते ।

भगवानाह । यः शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोऽनेन प्रज्ञा-पारमितायोगेन विहरति सोऽन्येभ्यो बुद्धक्षेत्रेभ्यश्च्युत्वेहोपपन्नो-वेदितव्यः । तुषितेभ्योदेवनिकायेभ्यो मनुष्येभ्योवा च्युत्वेहोपपन्नो-वेदितव्यः । तत्र शारद्वतीपुत्रयोऽयं बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोऽन्येभ्यो बुद्धक्षेत्रेभ्यश्च्युत्वेहोपपन्नः । एषक्षिप्रमिमं योगं समापद्यते । यदुत-प्रज्ञापारमितायोगं । अस्य जातिव्यतिवृत्तस्यापीमेगम्भीराधर्म्मा-अभिमुखीभवन्ति । पश्चात् प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । यत्र यत्र च बुद्धक्षेत्रेषु तथागताअर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति तत्र तत्रोपपद्यते । तांश्च तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धा-नारागयति । तत्र शारद्वतीपुत्र योऽयं बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तुषितेभ्यो

देवनिकायेभ्यश्च्युत्वेहोपपन्नोवेदितव्यः। स खल्वेकजातिप्रतिबद्धा-स्तस्याऽविप्रनष्टा भवति षट् पारमिता। अत्राऽन्तर्गतानि भवन्ति सर्व्वधारणीमुखसमाधिमुखानि। यः पुनः शारद्वतीपुत्र बोधि-सत्त्वोमहासत्त्वोमनुष्येभ्यश्च्युत्वामनुष्याणामेव सभागताया उपपद्यते। तस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽवैवर्त्तिकं बोधिसत्त्वं महासत्त्वं स्थापयित्वा धन्यानीन्द्रियाणि भवन्ति। न च* क्षिप्रमिमं प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते। बुद्धक्षेत्रात् च्युतो बुद्धक्षेत्रं संक्रमि-ष्यति यत्र बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति। न च कदा-चिदपि बुद्धैर्भगवद्भिर्व्विरहितोभविष्यति यावदनुत्तरां सम्यक्-सम्बोधिमभिसम्बुद्धः।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वा अनुपायकुशलाः प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते। द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते। तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते। चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते। षट् पारमितासु चरन्ति। ते ध्यानप्रतिलम्भेन दीर्घाऽऽयुष्केषु देवेषूपपद्यन्ते। स चेत् पुनर्मानुष्यं प्रतिलम्भं लब्धा बुद्धान् भगवत आरागयन्ति†। तेषां धन्यानीन्द्रियाणि भवन्ति न तीक्ष्णानि।

अस्ति पुनः शारद्वती पुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाध्यानानि समापद्यन्ते प्रज्ञापारमितायां चरन्ति ते चाऽनुपायकुशलाः ध्याना-न्युत्सृजन्ति। ते पुनरेव कामधातावुपपद्यन्ते। तेषामपि शारद्वती-पुत्र बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां धन्यानीन्द्रियाणि भवन्ति। न

* स च इति युक्तं प्रतिभाति।

† एष पाठः पञ्च पुस्तकेषु।

तीक्ष्णानि। अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते। द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते। तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते। चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते। मैत्रीं समापद्यन्ते। करुणां समापद्यन्ते। मुदितां समापद्यन्ते। उपेक्षां समापद्यन्ते। आकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। विज्ञानाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। आकिञ्च-न्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। नैव संज्ञानासंज्ञाऽऽयतनं समापद्यन्ते। चत्त्वारिस्मृत्युपस्थानानि समापद्यन्ते। चत्वारि सम्यक्प्रहाणानि समापद्यन्ते। चतुरऋद्धिपादान् समापद्यन्ते। पञ्चेन्द्रियाणि समापद्यन्ते। पञ्चबलानि समापद्यन्ते। सप्तबोध्यङ्गानि समापद्यन्ते। आर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गं समापद्यन्ते। महाकरुणां समापद्यन्ते। महा-करुणाः सन्त उपाय कौशलेन। न ध्यानवसेनोपपद्यन्ते*। न ब्राह्मविहारवसेन। नाऽऽरूप्यसमापत्तिवसेनोपपद्यन्ते। तत्र पुनरु-पपद्यन्ते यत्र बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति। ते पुनः प्रज्ञापारमितायोगेनाऽविरहिताइहैव भद्रकल्पेऽनुत्तरां सम्यक्-सम्बोधिमभिसम्भोत्स्यन्ते।

अस्ति पुनः शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वाः महासत्त्वाः प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते। द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते। तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते। चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते। मैत्रीं समापद्यन्ते। महाकरुणां समापद्यन्ते। मुदितां समापद्यन्ते। उपेक्षां समापद्यन्ते। आकाशाऽ-ऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। विज्ञानाऽऽनन्त्यायतनं समापद्यन्ते।

---

* वशशब्दस्तालव्यान्तः सम्भाव्यते।

आकिञ्चन्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। नैवसंज्ञानासंज्ञाऽऽयतनं समापद्यन्ते। ते चोपायकौशलेन ध्यानसमाधिसमापत्तिवसेनोपपद्यन्ते। ते पुनरेवेह कामधातावुपपद्यन्ते। क्षत्रियमहाशालकुलेषूपपद्यन्ते। ब्राह्मणमहाशालकुलेषूपपद्यन्ते। गृहपतिमहाशालकुलेषूपपद्यन्ते सत्त्वपरिपाकाय न पुनर्भवाऽभिलाषात्।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वाः महासत्त्वाः प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते। द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते। तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते। चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते। मैत्रीं समापद्यन्ते। करुणां समापद्यन्ते। मुदितां समापद्यन्ते। उपेक्षां समापद्यन्ते। आकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। विज्ञानाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। आकिञ्चन्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। नैव संज्ञानासंज्ञाऽऽयतनं समापद्यन्ते। उपायकौशलवसेन न ध्यानसमाधिसमापत्तिवसेनोपपद्यन्ते। ते चातुर्महाराजकायिकानां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते। त्रायस्त्रिंशानां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते। यामानां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते। तुषितानां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते। निर्म्माणरतीनां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते। परनिर्म्मितवशवर्त्तिनां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते। तत्र स्थित्वा सत्त्वान् परिपाचयन्ति बुद्धक्षेत्रञ्च परिशोधयन्ति। बुद्धांश्च भगवतआरागयन्ति। अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां चरन्तः उपायकौशलेन प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते। द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते। तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते। चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते। मैत्रीं समापद्यन्ते। करुणां समापद्यन्ते।

मुदितां समापद्यन्ते। उपेक्षां समापद्यन्ते। आकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। विज्ञानाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। आकिञ्चन्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। नैव संज्ञानासंज्ञाऽऽयतनं समापद्यन्ते। तद्-तश्च्युत्वा ब्रह्मलोक उपपद्यन्ते तत्र ब्रह्मणो भवन्ति। महाब्रह्मणः। अभिभुवोदशशतवर्षवर्त्तिनस्तेषां सत्त्वानामग्र्यावरा प्रवरावरिष्टास्ते तत्र स्थित्वा बुद्धक्षेत्रेण बुद्धक्षेत्रं संक्रामन्ति। यथा तथागतार्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धा अनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्यधर्मचक्रं प्रवर्त्तयन्ति। ते तां स्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धानध्येषन्ते धर्मचक्रप्रवर्त्तनाय।

अस्ति शारद्वतीपुत्रबोधिसत्त्वामहासत्त्वाः एकजातिप्रतिबद्धाः। प्रज्ञापारमितायां चरन्त उपायकौशलेन प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते। द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते। तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते। चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते। मैत्रीं समापद्यन्ते। करुणां समापद्यन्ते। मुदितां समापद्यन्ते। उपेक्षां समापद्यन्ते। आकाशाऽनन्त्याऽयतन समापत्तिं समापद्यन्ते। विज्ञानाऽनन्त्याऽयतन समापत्ति समापद्यन्ते। आकिञ्चन्याऽऽयतन समापत्तिं समापद्यन्ते। नैवसंज्ञानासंज्ञायतन समापत्तिं समापद्यन्ते। चत्वारिस्मृत्युपस्थानानि भावयन्ति। चत्वारिसम्यक्प्रहाणानिभावयन्ति। पञ्चेन्द्रियाणि भावयन्ति। सप्तबोध्यङ्गानि भावयन्ति। आर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गं भावयन्ति। शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितान् समाधीन् समापद्यन्ते। न च तेषां वशेनोपपद्यन्त। ते सम्मुखीभूतान् बुद्धान् भगवतआराग्य* तत्र ब्रह्मचर्य्यं चरित्वा तुषितानां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते। ते तत्र

* आराग्य इति युक्तम्।

यावदायुः स्थित्वा अहीनेन्द्रियाः स्मृताः सम्प्रजानन्तोऽनेकैर्देवकोटी-नियुतशतसहस्रैः परिवृताः पुरस्कृताः इहोपपत्तिं दर्शयित्वाऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसम्बुध्यधर्म्मचक्रं प्रवर्त्तयन्ति नाना बुद्धक्षेत्रेषु।

अस्ति शारद्वतीपुत्रबोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षण्णामभिज्ञानां लाभिनस्ते कामधातावुपपद्यन्ते। नाऽऽरूप्यधातावुपपद्यन्ते। ते बुद्धक्षेत्रेण बुद्धक्षेत्रं संक्रामन्ति। तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान् सत्कुर्व्वन्तो गुरूकुर्व्वन्तोमानयन्तः पूजयन्तः।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षण्णामभिज्ञानां लाभिनस्तेताभिरभिज्ञाभिर्व्विक्रीड़न्तो बुद्धक्षेत्रेण बुद्धक्षेत्रं संक्रामन्ति। यत्र बुद्धक्षेत्रे न श्रावकयानस्य न प्रत्येकबुद्धयानस्य शब्दोऽपि प्रज्ञायतेऽन्यत्र बुद्धयानात्।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षण्णामभिज्ञानां लाभिनस्तेताभिरभिज्ञाभिर्व्विक्रीड़माना बुद्धक्षेत्रेण बुद्धक्षेत्रं संक्रामन्ति। यत्र बुद्धक्षेत्रेष्वपरिनिर्म्मितमायुष्प्रमाणं सत्त्वानां।

अस्ति शारद्वतीपुत्रबोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षण्णामभिज्ञानां लाभिनस्ते लोकधातुं संक्रामन्ति। यत्र न बुद्धशब्दोन धर्म्मशब्दोन संघशब्दस्ते तत्र गत्वा बुद्धस्य वर्णं भाषन्ते धर्म्मस्य संघस्य वर्णं भाषन्ते ते च सत्त्वास्तेन बुद्धशब्देन संघशब्देन चित्तानि प्रसाद्य यत्र बुद्धाभगवन्तस्तत्रोपपद्यन्ते।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रथमचित्तोत्पाद-मुपादाय चतुर्णां ध्यानानां चतुर्णामप्रमाणानां चतसृणामारूप्यस-मापत्तीनां पञ्चानामभिज्ञानां लाभिनश्चतुर्णां स्मृत्युपस्थानानां चतुर्णां

सम्यक्प्रहाणानां चतुर्णामृद्धिपादानां पञ्चानामिन्द्रियाणां पञ्चानां बलानां सप्तानां बोध्यङ्गानां आर्य्याऽष्टाऽङ्गस्य मार्गस्य दशानां तथागतबलानां चतुर्णां वैशारद्यानां चतसृणां प्रतिसम्विदां महामैत्र्याः महाकरुणायाः अष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्म्माणां लाभिनस्ते न कदाचित्कामधातावुपपद्यन्ते। न रूपधातावुपपद्यन्ते। नाऽऽरूप्यधातावुपपद्यन्ते। तत्र च सत्त्वानामर्थं कुर्व्वन्ति।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्पारमितासु चरन्तः प्रथमचित्तोत्पादेनैव बोधिसत्त्वन्याममवक्रामन्त्यवैवर्त्तिकभूमिं वाऽनुप्राप्नुवन्ति।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रथमचित्तोत्पादेनैवाऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्यन्ते। अभिसम्बुध्य सधर्म्मचक्रं प्रवर्त्त्याऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामर्थं कृत्वाऽनुपधिशेषेनिर्व्वाणधातौ परिनिर्व्वान्ति। तेषां परिनिर्वृतानां कल्पं वा कल्पाऽवशेषं वा सद्धर्म्मस्तिष्ठति।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रथमचित्तोत्पादेनैव प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यन्ते। तेऽनेकैर्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं बुद्धक्षेत्रेण बुद्धक्षेत्रं संक्रामन्ति। बुद्धानां भगवतां दर्शनायसत्त्वपरिपाचनाय बुद्धक्षेत्रपरिशोधनाय। अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां चरन्तश्चतुर्णां ध्यानानां लाभिनश्चतुर्णामप्रमाणानां चतसृणामारूप्यसमापत्तीनां लाभिनस्तेतानि* ध्यानाऽप्रमाणारूप्यसमापत्तीरनेकविधं विक्रीड़न्ति।

* ता इति दृष्टम्।

यदुत प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते ततः प्रथमध्यानाद्व्युत्थाय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते। निरोधसमापत्तेर्व्युत्थाय द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते। द्वितीयात् ध्यानाद्व्युत्थाय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते। निरोधसमापत्तेर्व्युत्थाय तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते। तृतीयात् ध्यानाद्व्युत्थाय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते। निरोधसमापत्तेर्व्युत्थाय चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते। चतुर्थात् ध्यानाद्व्युत्थाय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते। निरोधसमापत्तेर्व्युत्थायाऽऽकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। आकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनाद्व्युत्थाय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते। निरोधसमापत्तेर्व्युत्थाय विज्ञानाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। विज्ञानाऽऽनन्त्याऽऽयतनाद्व्युत्थाय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते। निरोधसमापत्तेर्व्युत्थायाऽऽकिञ्चन्याऽऽयतनं समापद्यन्ते। आकिञ्चन्याऽऽयतनाद्व्युत्थाय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते। निरोधसमापत्तेर्व्युत्थाय नैव संज्ञानासंज्ञाऽऽयतनं समापद्यन्ते। नैव संज्ञानासंज्ञाऽऽयतनाद्व्युत्थाय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते। एवं खलु शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायाञ्चरन्तउपायकौशलेन समान्वागताद्दमानि ध्यानानि अप्रमाणानि च समाधिसमापत्तीश्च विष्कद्य समापद्यन्ते।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाश्चतुर्णां स्मृत्युपस्थानानां लाभिनश्चतुर्णां सम्यक्प्रहाणानां लाभिनश्चतुर्णामृद्धिपादानां लाभिनः पञ्चानामिन्द्रियाणां लाभिनः पञ्चानां बलानां लाभिनः सप्तानां बोध्यङ्गानां लाभिनः आर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गस्य लाभिनः चतुर्णामार्य्यसत्यानां लाभिनः ध्यानानां लाभिनः चतुर्णामप्रमाणानां

लाभिनश्चतसृणामारूप्य समापत्तीनां लाभिनः अष्टानां विमोक्षाणां लाभिनः नवानामनुपूर्व्वविहारसमापत्तीनां लाभिनः शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानां लाभिनः अभिज्ञानां लाभिनः समाधीनां लाभिनः धारणीमुखानां लाभिनः दशानां तथागतबलानां लाभिनः चतुर्णां वैशारद्यानां लाभिनः चतसृणां प्रतिसम्विदां लाभिनः अष्टादशानामावेणिकबुद्धधर्म्माणां लाभिनः त्रयाणां विमोक्षमुखानां लाभिनः न च स्रोत-आपत्तिफलमनुप्राप्नुवन्ति। न सकृदागामिफलमनुप्राप्नुवन्ति। नाऽनागामिफलमनुप्राप्नुवन्ति। नाऽर्हत्त्वमनुप्राप्नुवन्ति। न प्रत्येकबोधिमनुप्राप्नुवन्ति। प्रज्ञापारमितायां चरन्त उपाय कौशलेन परिगृहीताः आर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गं सत्त्वेभ्य उपदर्शयन्ति येन ते सत्त्वाः स्रोत आपत्तिफलमनुप्राप्नुवन्ति। सकृदागामिफलमनुप्रप्नुवन्ति। अनागामिफलमनुप्राप्नुवन्ति। अर्हत्त्वमनुप्राप्नुवन्ति। प्रत्येकबोधिमनुप्राप्नुवन्ति। यच्छारद्वतीपुत्र श्रावकप्रत्येकबुद्धानां फलप्राप्तिज्ञानं सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य क्षान्तिः। इमे शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वा अवैवर्त्तिकावेदितव्या। येऽनया प्रज्ञापारमितयैवं विहरन्ति।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वा ये षट्पारमिता सुस्थित्वा तुषितभवनं शोधयन्ति। ते खलु पुनः शारद्वतीपुत्र बोधिसत्वामहासत्त्वाः भद्रकल्पिकावेदितव्याः।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां चरन्त श्चतुर्णां ध्यानानां लाभिन श्चतुर्णामप्रमाणानां लाभिन श्चतसृणामारूप्यसमापत्तीनां लाभिनः सप्तत्रिंशतां बोधिपक्षाणां धर्म्माणां

लाभिनः षणामभिज्ञानां लाभिनो दशतथागतबलानां लाभिन श्चतुर्णां वैशारद्यानां लाभिन श्चतसृणां प्रतिसम्बिदां लाभिनः अष्टादशाऽऽवेणिक बुद्धधर्म्माणां लाभिनः *तेऽत्राऽनुबोधायचरन्ति चतुर्णां सत्यानां न च सत्यानि प्रतिविध्यन्ति। ते खलु पुनः शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वा एकजातिप्रतिबद्धावेदितव्याः।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वा षट्सु पारमितासु चरन्तो लोकधातोर्लोकधातुं संक्रामन्ति। तत्र सत्त्वान् बोधौ समादापयन्ति। बुद्धक्षेत्रञ्च परिशोधयन्ति। ते खलु पुनः शारद्वतीपुत्रबोधिसत्त्वामहात्त्वाः अप्रमेयै रसंख्येयैः कल्पैरनुत्तरां सम्यक् सम्बोधिमभिसम्भोत्स्यन्ते।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सुपारमितासु स्थित्वानित्यमुद्युक्ताः सत्त्वानां कृते। ते न कदाचिदनर्थोपसंहितां वाचमाभाषन्ते। नाऽप्यनर्थोपसंहितं कायवाङ्मनस्कर्म्मंकुर्व्वन्ति।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सुपारमितासुस्थित्वा स तत्रो युक्ताः सत्त्वानां कृते बुद्धक्षेत्रेण बुद्धक्षेत्रं संक्रामन्ति। सत्त्वानां त्रीन पायपथां च्छिन्दन्तः।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सुपारमितासु स्थित्वा दानपारमितायां पुरस्कृत्य सर्व्वसत्त्वानां सर्व्वसुखोपधानमुपसंहरन्ति। अन्नमन्नाऽर्थिकेभ्यः पानं पानाऽर्थिकेभ्यः यानं यानाऽर्थिकेभ्यः पुष्पं पुष्पाऽर्थिकेभ्यः गन्धं गन्धाऽर्थिकेभ्यः माल्यं माल्याऽर्थिकेभ्यः विलेपनं विलेपनाऽर्थिकेभ्यः शय्यासनं शय्यासनाऽर्थिभ्यः

* तेच इति च पुस्तके पाठः.

वस्त्रं वस्त्राऽर्थिकेभ्यः आभरणमाभरणाऽर्थिकेभ्यः प्राजीविकं प्राजीविकाऽर्थिकेभ्यः उपाश्रयमुपाश्रयाऽर्थिकेभ्यः कल्पिकजीवितपरिष्कारानुपसंहरन्ति ।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः ये षट् पारमितासुस्थित्वा शीलपारमितां पुरस्कृत्यसत्त्वान् कायवाङ्मनः सम्वरे-प्रतिष्ठापयन्ति । अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वा ये षट्सु-पारमितासु स्थित्वा क्षान्तिपारमितां पुरस्कृत्याक्रोधव्यापादे सत्त्वान् प्रतिष्ठापयन्ति ।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः ये षट्सुपारमितासु स्थित्वा वीर्य्यपारमितां पुरस्कृत्य सर्व्वकुशलधर्म्माऽभियोगे सत्त्वान् प्रतिष्ठापयन्ति ।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः ये षट्सु पारमितासु स्थित्वाध्यानपारमितां पुरस्कृत्य शमथैकाग्रतायां कामविवेके च सत्त्वान् प्रतिष्ठापयन्ति ।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः ये षट्सुपारमितासु स्थित्वा प्रज्ञापारमितां पुरस्कृत्य यादृश एव तथागतविग्रहस्तादृश-मात्मभावमभिनिर्म्माय नैरयिकाणां सत्त्वानां तिर्य्यग्योनिगतानां सत्त्वानां यामलौकिकानां सत्त्वानां सर्व्वदुर्गतिसमतिक्रमायधर्म्मं देशयन्ति ।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः ये षट्सुपारमितासु स्थित्वा यादृशोबुद्धविग्रहस्तादृशमात्मभावमभिनिर्म्माय पूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्योधर्म्मं देशयन्ति ।

तथागतान् पर्य्युपासन्ते धर्म्मञ्च शृण्वन्ति। बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्युहांश्च पश्यन्ति। ते तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निर्म्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धक्षेत्राणि निष्पादयन्त्येकजातिप्रतिबद्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निष्पद्यन्ते।

दक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्योधर्म्मं देशयन्ति। तथागतान् पर्य्युपासन्ते धर्म्मञ्च शृण्वन्ति। बोधिसत्त्वसङ्घञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति। ते तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निर्म्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धक्षेत्राणि निष्पादयन्त्येकजातिप्रतिलब्धा*श्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निष्पद्यन्ते। पश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्योधर्म्मं देशयन्ति। तथागतान् पर्य्युपासन्ते। धर्म्मञ्च शृण्वन्ति बोधिसत्त्वसङ्घञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति। ते तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निर्म्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धक्षेत्राणि निष्पादयन्त्येकजाति प्रतिबद्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निष्पद्यन्ते। उत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्योधर्म्मं देशयन्ति। तथागतान् पर्य्युपासन्ते। धर्म्मञ्च शृण्वन्ति बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति। ते तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निर्म्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धक्षेत्राणि निष्पादयन्त्येकजातिप्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निष्पद्यन्ते। उत्तरपूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्योधर्म्मं देशयन्ति। तथागतान्

* प्रतिबद्धा इति ख, ग, घ, पुस्तकेषु पाठः एवं परत्र।

पर्य्युपासन्ते। धर्म्मञ्च शृण्वन्ति बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति। ते तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निर्म्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धक्षेत्राणि निष्पादयन्ति। एकजातिप्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निष्पद्यन्ते। पूर्व्वदक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्योधर्म्मं देशयन्ति। तथागतान् पर्य्युपासन्ते। धर्म्मञ्च शृण्वन्ति। बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्र-गुणव्यूहांश्च पश्यन्ति। ते तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निर्म्मितानि गृहीत्वा उदा-रतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धक्षेत्राणि निष्पादयन्ति। एकजा-तिप्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निष्पद्यन्ते। दक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्योधर्म्मं देशयन्ति। तथागतान् पर्य्युपासन्ते धर्म्मं शृण्वन्ति बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति। ते तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निर्म्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धक्षे-त्राणि निष्पादयन्ति। एकजातिप्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निष्पद्यन्ते। पश्चिमोत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्योधर्म्मं देशयन्ति। तथागतान् पर्य्युपासन्ते। धर्म्मञ्च शृण्वन्ति। बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहां पश्यन्ति। ते तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निर्म्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धक्षेत्राणि निष्पादयन्ति। एकजाति प्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वा-महासत्त्वाः तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निष्पद्यन्ते। अधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालु-कोपमानि बुद्धक्षेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्योधर्म्मं देशयन्ति। तथागतान् पर्य्युपासन्ते। धर्म्मञ्च शृण्वन्ति। बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च

पश्यन्ति। ते तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निर्म्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धक्षेत्राणि निष्पादयन्ति। एकजाति प्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निष्पद्यन्ते। उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धक्षेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्योधर्म्मं देशयन्ति। तथागतान् पर्य्युपासन्ते। धर्म्मञ्च शृण्वन्ति। बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति। ते तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निर्म्मि*तानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धक्षेत्राणि निष्पादयन्त्येकजाति प्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तत्र बुद्धक्षेत्रेषु निष्पद्यन्ते।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु चरन्तोद्वात्रिंशतामहापुरुषलक्षणैः समन्वागताभूत्वा उत्तमैरपरिशुद्धैरेन्द्रियैः समन्वागता भवन्ति। ते तैः परिशुद्धैरात्मभावैर्ब्बहुजनस्य प्रीतिप्रसादं जनयन्ति। ते च बहुजनस्य प्रियाश्च भवन्ति†। मनापाश्च ते सत्त्वास्तेनैव चित्तप्रसादकुशलमूलेनाऽपूर्व्वेण त्रिभिर्यानैः परिनिर्व्वान्ति। एवं खलु शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता कायपरिशुद्धौ शिक्षितव्यं। वाक्यपरिशुद्धौ शिक्षितव्यं। मनः परिशुद्धौ शिक्षितव्यं।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु

---

* क्वचित् निर्म्मितानीति क्वचित् निमित्तानीति क च पुस्तके पाठः।

† मनापाइति पाठः सर्व्वेषु पुस्तकेषु। शब्दोऽयं कस्मिंश्चिदर्थविशेषे-पारिभाषिकः।

चरन्तः उत्तमानीन्द्रियाणि प्रतिलभन्ते तैरुत्तमैरिन्द्रियैरात्मान-मुत्कर्षयन्ति न परान् पंसयन्ति* ।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रथमचित्तोत्पाद-मुपादायदानपारमितायां शीलपारमितायाञ्च स्थित्वा न कदाचि-द्दारिद्र्यं गच्छन्ति । न दुर्गतिविनिपातं प्रपतन्ति । यावन्नाऽवैव-र्त्तिकभूमिमनुप्राप्नुवन्ति ।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रथमचित्तोत्पाद-मुपादाय दशकुशलान् कर्म्मपथान् न जातूत्सृजन्ति । यावन्नाऽवैव-र्त्तिकभूमिमनुप्राप्नुवन्ति ।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः दानपारमितायां शीलपारमितायाञ्च स्थित्वा राजानोभवन्ति चक्रवर्त्तिनः । ते दश-कुशलेषु कर्म्मपथेषु सत्त्वान् प्रतिष्ठापयन्ति । दानेन च प्रियवद्यतया सत्त्वान् संगृह्णन्ति ।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः दानपारमितायां शीलपारमितायाञ्च स्थित्वाऽनेकानि चक्रवर्त्तिराज्यानि परिगृह्णन्त्य-नेकानि चक्रवर्त्तिराज्यशतसहस्राणि कारयन्ति । तत्र च स्थित्वा-ऽनेकानि बुद्धकोटीशतसहस्रान्यारागयन्ति । तांश्च बुद्धान् भगवतः सत्कुर्व्वन्ति गुरु कुर्व्वन्ति मानयन्ति पूजयन्ति सर्व्वोपकरणैः सर्व्वपूजाभिश्च ।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु स्थित्वा सत्वानां मिथ्यादृष्टितमश्चानां धर्म्माऽवभासं कुर्व्वन्ति । आत्मना

---

* पंसयन्ति, वाधन्ते इत्यर्थः सम्भाव्यते ।

स्त तेन धर्म्माऽवभासेन न कदाचिद्विरहिता भवन्ति। यावदनुत्तरां सम्यक् सम्बोधिमभिसम्बुध्यन्ते। अयं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामुद्योबुद्धधर्म्मेषु। तस्मात्तर्हि शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता साऽवद्यानां कायवाङ्मनस्कर्म्मणामवकाशोन दातव्यः। एवमुक्ते आयुष्माञ्छारद्वतीपुत्रोभगवन्तमेतदवोचत्। कतमं भगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य साऽवद्यं* कायकर्म्म साऽवद्यं वाक्कर्म्म साऽवद्यं मनः कर्म्म†। भगवानाह। यदा शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यैवं भवति। अयं कायो येन कायारम्भं कुर्य्यां। इयं वाग्यया वागारम्भं कुर्य्यां। इदं मनो येन मन आरम्भं कुर्य्यां। अयं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य साऽवद्यकायवाङ्मनकर्म्मारम्भः। न हि शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् कायमुपलभते। न वाचमुपलभते। न चित्तमुपलभते। येन कायेन ययावाचा येन मनसा मात्सर्य्यचित्तमुत्पादयेत् दौःशील्यचित्तं व्यापादचित्तं कौशीद्यचित्तं विक्षेपचित्तं दौष्प्रज्ञचित्तमुत्पादयेत् नैवं शारद्वतीपुत्र वेदितव्यम्। यद्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् कायदौष्ठुल्यमुत्पादयेत् वाग्दौष्ठुल्यमुत्पादयेत् मनोदौष्ठुल्यमुत्पादयेत् नेदं स्थानं विद्यते। तत्कस्य हेतोस्तथाहि शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु चरन् कायदौष्ठुल्यं शोधयति वाग्दौष्ठुल्यं

---

* साऽवद्यं निन्दनीयं। नञ्पूर्व्वस्य वदेर्यप्रत्ययान्तोऽवद्यनिपातः गर्हणीयार्थे।

† साऽरऽवद्यं वाक्कर्म्म साऽरऽवद्यं मनः कर्म्म ख पुस्तके।

शोधयति मनोदौष्ठुल्यं शोधयति। इदं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽनवद्यं कायकर्म्म अनवद्यं वाक्कर्म्म अनवद्यं मनस्कर्म्म। आह कथं पुनर्भगवन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः कायदौष्ठुल्यं शोधयति वाग्दौष्ठुल्यं शोधयति मनोदौष्ठुल्यं शोधयति। भगवानाह यदा शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो न कायमुपलभते न वाचमुपलभते न चित्तमुपलभते। एवं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः कायदौष्ठुल्यं शोधयति वाग्दौष्ठुल्यं शोधयति मनोदौष्ठुल्यं शोधयति।

पुनरपरं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रथमचित्तोत्पादमुपादाय दशकुशलान् कर्म्मपथान् समादाय वर्त्तते। न श्रावकचित्तं वा प्रत्येकबुद्धचित्तं वोत्पादयति। सततसमितञ्चाऽस्य सर्व्वसत्त्वेषु महाकरुणाचित्तं प्रत्युपस्थितं भवति। एवं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य कायदौष्ठुल्यं वाग्दौष्ठुल्यं मनोदौष्ठुल्यं परिशुद्धमिति वदामि।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां चरन्तो बोधिसत्त्वमार्गं परिशोधयमानाः दानपारमितायां चरन्ति। शीलपारमितायां चरन्ति। क्षान्तिपारमितायां चरन्ति। वीर्य्यपारमितायां चरन्ति। ध्यानपारमितायां चरन्ति। आह कतमोभगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य बोधिमार्गः। भगवानाह। यदा शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न कायमुपलभते। न वाचमुपलभते। न चित्तमुपलभते। न दानपारमितामुपलभते। न शीलपारमितामुपलभते। न क्षान्तिपारमितामुपलभते। न वीर्य्यपारमितामुपलभते। न ध्यानपारमितामुपलभते। न प्रज्ञापारमितामुपलभते। न श्रावकयानमुप-

लभते। न प्रत्येकयानमुपलभते। न सम्यक् सम्बुद्धयानमुपलभते। अयं शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य बोधिमार्गः। यदुत सर्व्वधर्म्मोऽनुपलम्भतो* अनायूहानियूहता। अनेन शारद्वतीपुत्र मार्गेण बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु चरन्तो गच्छन्ति। ते न शक्यां† केनचिद्वमर्दितुं। आह कथं चरन्तो भगवन् बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः अनवमर्द्या भवन्ति। भगवानाह। यदा बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु चरन्तो न रूपं मन्यन्ते न वेदनां मन्यन्ते न संज्ञां मन्यन्ते न संस्कारान् मन्यन्ते न विज्ञानं मन्यन्ते चक्षूरूपमपि न मन्यन्ते। श्रोत्रशब्दानपि न मन्यन्ते। घ्राणगन्धानपि न मन्यन्ते। जिह्वारसानपि न मन्यन्ते। कायस्पर्शानपि न मन्यन्ते। मनोधर्म्मानपि न मन्यन्ते। पृथिवीधातुं न मन्यन्ते। अब्धातुं न मन्यन्ते। तेजोधातुं न मन्यन्ते। वायुधातुं न मन्यन्ते। आकाशधातुं न मन्यन्ते। विज्ञानधातुं न मन्यन्ते। चक्षुर्धातुं न मन्यन्ते। रूपधातुं न मन्यन्ते। चक्षुर्व्विज्ञानधातुं न मन्यन्ते। श्रोत्रधातुं न मन्यन्ते। शब्दधातुं न मन्यन्ते। श्रोत्रविज्ञानधातुं न मन्यन्ते। घ्राणधातुं न मन्यन्ते। गन्धधातुं न मन्यन्ते। घ्राणविज्ञानधातुं न मन्यन्ते। जिह्वाधातुं न मन्यन्ते। रसधातुं न मन्यन्ते। जिह्वाविज्ञानधातुं न मन्यन्ते। कायधातुं न मन्यन्ते। स्प्रष्टव्यधातुं न मन्यन्ते। कायविज्ञानधातुं न मन्यन्ते। मनोधातुं न

* सर्व्वधर्म्मानुपलभते इति ख, ग, घ पाठः।

† शक्याः इति युक्तं प्रतिभाति।

मन्यन्ते। धर्म्मधातुं न मन्यन्ते। मनोविज्ञानधातुं न मन्यन्ते। प्रतीत्यसमुत्पादं* न मन्यन्ते। दानं न मन्यन्ते। शीलं न मन्यन्ते। क्षान्तिं न मन्यन्ते। वीर्य्यं न मन्यन्ते। ध्यानं न मन्यन्ते। प्रज्ञां न मन्यन्ते। अध्यात्मशून्यतां न मन्यन्ते। वहिर्द्धाशून्यतां न मन्यन्ते। अध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतां न मन्यन्ते। शून्यताशून्यतां न मन्यन्ते। महाशून्यतां न मन्यन्ते। परमाऽर्थशून्यतां न मन्यन्ते। संस्कृतशून्यतां न मन्यन्ते। असंस्कृतशून्यतां न मन्यन्ते। अत्यन्तशून्यतां न मन्यन्ते। अनवराऽग्रशून्यतां न मन्यन्ते। अनवकारशून्यतां न मन्यन्ते। प्रकृतिशून्यतां न मन्यन्ते। सर्व्वधर्म्मशून्यतां न मन्यन्ते। स्वलक्षणशून्यतां न मन्यन्ते। अनुपलम्भशून्यतां न मन्यन्ते।

---

* हेतूपनिबन्धनस्य च संग्राहकसूत्रम्। "उत्पादाद्वा तथागतानामनुत्पादाद्वास्थितैवैषां धर्म्माणां धर्म्मताधर्म्मस्थितिताधर्म्मनियामकता च प्रतीत्य समुत्पादाऽनुलोमतेति।" तथागतानां बुद्धानां मते धर्म्माणां कार्य्यकारणरूपाणां या धर्म्मता कार्य्यकारणभावरूपा एषोत्पादादनुत्पादाद्वास्थिता। यस्मिन् सति यदुत्पद्यते तत्तस्य कारणस्य कार्य्यमिति धर्म्मतेत्यस्य विवरणम्। धर्म्मस्य कार्य्यस्य कार्य्यस्य कारणानतिक्रमेण स्थितिः। धर्म्मस्य कारणस्य कार्य्यं प्रतिनियामकता। न त्वयं कार्य्यकारणभावश्चेतनमन्तरेण न सम्भवतीत्यत उक्तं कारणे सति तत्प्रतीत्य प्राप्यसमुत्पादेऽनुलोमता अनुसारिता या सैव धर्म्मता उत्पादादनुत्पादाद्वा धर्म्माणां स्थिता। न वाऽत्र कश्चिच्चेतनोऽधिष्ठातोपलभ्यते इति सूत्रार्थः। यथा प्रतीत्य समुत्पादस्य हेतूपनिबन्धः। वीजादङ्कुरोऽङ्कुरात्काण्डं काण्डान्नालो नालाद्गर्भस्ततः पुष्पं ततः फलमिति :— सर्व्वदर्शनसंग्रहः।

अभावशून्यतां न मन्यन्ते। स्वभावशून्यतां न मन्यन्ते। अभावस्वभावशून्यतां न मन्यन्ते। चत्वारि स्मृत्युपस्थानानि न मन्यन्ते। चत्वारि सम्यक् प्रहाणानि न मन्यन्ते। चतुरऋद्धिपादान् न मन्यन्ते। पञ्चेन्द्रियाणि न मन्यन्ते। सप्तबोध्यङ्गानि न मन्यन्ते। आर्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गं न मन्यन्ते। चत्वार्य्यार्य्यसत्यानि न मन्यन्ते। चत्वारिध्यानानि न मन्यन्ते। चत्वार्य्यप्रमाणानि न मन्यन्त। चतस्रआरूप्यसमापत्तीर्न मन्यन्ते। अष्टौविमोक्षान्न मन्यन्ते। नवाऽनुपूर्व्वविहारसमापत्तीर्न मन्यन्ते। शून्यतां न मन्यन्ते। आनिमित्तं न मन्यन्ते। अप्रणिहितं न मन्यन्ते। अभिज्ञां न मन्यन्ते। धारणीमुखानि न मन्यन्ते। दश तथागतबलानि न मन्यन्ते। चत्वारि वैशारद्यानि न मन्यन्ते। चतस्रः प्रतिसम्विदोन मन्यन्ते। महामैत्रीं न मन्यन्ते। महाकरुणां न मन्यन्ते। अष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्म्मान् न मन्यन्ते। श्रोतआपत्तिफलं न मन्यन्ते। सकृदागामिफलं न मन्यन्ते। अनागामिफलं न मन्यन्ते। अर्हत्त्वं न मन्यन्ते। प्रत्येकबोधिं न मन्यन्ते। मार्गाऽऽकारज्ञतां न मन्यन्ते। सर्व्वाऽऽकारज्ञतां न मन्यन्ते। अनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिं न मन्यन्ते। संसारं न मन्यन्ते। निर्व्वाणं न मन्यन्ते। एवं खलु शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षड्भिः पारमिताभिर्व्विवर्द्धन्ते। न च केनचिदवमर्द्यन्ते।

अस्ति शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु स्थित्वा सर्व्वज्ञज्ञानं परिपूरयन्ति। येन ज्ञानेन समन्वागता न जात्यपायेषूपपद्यन्ते। न मनुष्यदारिद्र्यमनुभवन्ति। न तथारूप-

मात्मभावं परिगृह्णन्ति येनात्मभावेन निन्दनीया भवन्ति सदेवमानुषाऽसुरस्य लोकस्य। अथायुष्मान्छारद्वतीपुत्रोभगवन्तमेतदवोचत्। कतमं भगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सर्व्वज्ञज्ञानं येन ज्ञानेन समन्वागताबोधिसत्त्वामहासत्त्वा न जालपायेषूपपद्यन्ते। न मनुष्यदारिद्र्यमनुभवन्ति। न तथारूपमात्मभावं परिगृह्णन्ति येनात्मभावेन निन्दनीयो भवति सदेवमानुषासुरस्य लोकस्य।

भगवानाह। येन शारद्वतीपुत्र ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः पूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमां स्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् पश्यति। धर्म्मञ्च शृणोति बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति। येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो दक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमां स्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् पश्यति। धर्म्मञ्च शृणोति बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति। येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः पश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमां स्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् पश्यति। धर्म्मञ्च शृणोति। बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति। येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्व उत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमां स्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् पश्यति। धर्म्मञ्च शृणोति। बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति। येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्व उत्तरपूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु

गङ्गानदीवालुकोपमां स्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् पश्यति । धर्मञ्च शृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो दक्षिणपूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमांस्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् पश्यति । धर्मञ्च शृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो दक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमां स्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् पश्यति । धर्मञ्च शृणोति । बोधिसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः पश्चिमोत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमांस्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् पश्यति । धर्मञ्च शृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोऽधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमां स्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् पश्यति । धर्मञ्च शृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्व उपरिष्टाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमांस्तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् पश्यति । धर्मञ्च शृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धक्षेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो न बुद्धसंज्ञामुत्पादयति । न संघसंज्ञामुत्पादयति । न श्रावकसंज्ञामुत्पादयति । न प्रत्येकबुद्धसंज्ञामुत्पादयति । न

बोधिसत्त्वसंज्ञामुत्पादयति । न बुद्धसंज्ञामुत्पादयति। (?) नात्म-संज्ञामुत्पादयति। न परसंज्ञामुत्पादयति । न बुद्धक्षेत्रसंज्ञामु-त्पादयति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोदानपार-मितायां चरति न दानपारमितामुपलभते । शीलपारमितायां चरति न शीलपारमितामुपलभते । क्षान्तिपारमितायां चरति न क्षान्तिपारमितामुपलभते । वीर्य्यपारमितायां चरति न वीर्य्य-पारमितामुपलभते । ध्यानपारमितायां चरति न ध्यानपारमिता-मुपलभते । प्रज्ञापारमितायां चरति न प्रज्ञापारमितामुपलभते । अध्यात्मशून्यतां भावयति नाऽध्यात्मशून्यतामुपलभते । वहिर्द्धा-शून्यतां भावयति न वहिर्द्धाशून्यतामुपलभते । अध्यात्मवहिर्द्धा-शून्यतां भावयति नाऽध्यत्मवहिर्द्धाशून्यतामुपलभते। शून्यताशून्यतां भावयति न शून्यताशून्यतामुपलभते । महाशून्यतां भावयति न महाशून्यतामुपलभते । परमाऽर्थशून्यतां भावयति न परमाऽर्थ-शून्यतामुपलभते । संस्कृतशून्यतां भावयति न संस्कृतशून्यतामुप-लभते । असंस्कृतशून्यतां भावयति नाऽसंस्कृतशून्यतामुपलभते। अत्यन्तशून्यतां भावयति नाऽत्यन्तशून्यतामुपलभते । अनवराऽग्र-शून्यतां भावयति नाऽनवराऽग्रशून्यतामुपलभते । अनवकारशून्यतां भावयति नाऽनवकारशून्यतामुपलभते। प्रकृतिशून्यतां भावयति न प्रकृतिशून्यतामुपलभते । सर्व्वधर्म्मशून्यतां भावयति न सर्व्वधर्म्म-शून्यतामुपलभते । स्वलक्षणशून्यतां भावयति न स्वलक्षणशून्यता-मुपलभते । अनुपलम्भशून्यतां भावयति नाऽनुपलम्भशून्यतामुप-लभते । अभावशून्यतां भावयति नाऽभावशून्यतामुपलभते ।

Pariçișta Parvan, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	Rs.	1	14
Prākṛita-Paingalam, Fasc. 1–6 @ /6/ each		2	4
Prithivirāj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1–5 @ /6/ each		1	14
Ditto (English) Part II, Fasc. 1		0	12
Prākṛta Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1		1	8
Parāçara Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1–8; Vol. II, Fasc. 1–6; Vol. III, Fasc. 1–6 @ /6/ each		7	8
Parāçara, Institutes of (English)		0	12
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each		2	4
*Sāma Vēda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5–10; II, 1–6; III, 1–7; IV, 1–6; V, 1–8, @ /6/ each Fasc.		12	6
Sāṇkhya Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each		1	8
Ditto — (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each		2	4
Suçruta Saṁhitá, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/		0	12
*Taittereya Saṁhitā, (Text) Fasc. 14–45 @ /6/ each		12	0
Tāṇḍya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each		7	2
Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 1–10, Vol. III, Fasc. 1–2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1–5, Part IV, Vol. II, Fasc. 1–12 @ /6/ each		14	10
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, (Text) Fasc. 1–2 @ /6/		0	12
Tul'si Sat'sai, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each		1	14
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each ...		1	2
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1–6 @ /12/		4	8
Varāha Purāṇa, (Text) Fasc. 1–14 @ /6/ each		5	4
Varsa Krya Kaumudi, Fasc. 1–5 @ /6/		1	14
*Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2–6; Vol. II, Fasc. 1–7, @ /6/ each		4	8
Viṣṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1–2 @ /6/ each		0	12
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1–7 @ /6/ each		2	10
Vṛhannāradīya Purāṇa, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/		2	4
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1–6		2	4
Tibetan Series.			
Pag-Sam Thi S'iñ, Fasc. 1–4 @ 1/ each		4	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II, Fasc. 1–3; Vol. III, Fasc. 1–5, @ 1/ each		13	0
Rtogs *brjod dpag hkhri* S'iñ (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II. Fasc. 1–5 @ 1/ each		10	0
Arabic and Persian Series.			
'Ālamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–13 @ /6/ each... ...		4	14
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1–3 @ /12/		2	4
Āīn-i-Akbarī, (Text) Fasc. 1–22 @ 1/ each		22	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1–7, Vol. II, Fasc. 1–5, Vol. III, Fasc. 1–5, @ 1/12/ each		29	12
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–37 @ 1/ each		37	0
Ditto English Fasc, 1–6 @ 1/ each		6	0
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger		0	6
Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each		7	2
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts		1	2
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1–3 @ 1/ each		3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1–21 @ 1/ each		21	0
Farhang-i-Rashīdī, (Text) Fasc. 1–14 @ 1/ each		14	0
Fihrist-i-Ṭūsī, or, Ṭūsy's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1–4 @ /12/ each		3	0
Futūḥ-ush-Shām of Wāqidī, (Text) Fasc. 1–9 @ /6/ each		3	6
Ditto of Azādī, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each		1	8
Haft Āsmān, History of the Persian Masnawi, (Text) Fasc. 1 ...		0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1–6 @ /12/ each		4	8
Iqbālnāmah-i-Jahāngīrī, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each		1	2
Iṣābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each		38	4
Maāṣir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 1–9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. III, Fasc. 11-12; Index to Vol. II, Fasc. 10–12 @ /6/ each		13	2
Maghāzi of Wāqidī, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each		1	14

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

Muntakhabu-t-Tawārīkh, (Text) Fasc. 1–15 @ /6/ each ... Rs. 5 0
Muntakhabu-t-Tawārīkh, (English) Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ /12/ each 12 0
Muntakhabu-l-Lubāb, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each 7 2
Ma'āṣir-i-'Ālamgīrī, (Text), Fasc. 1–6 @ /6/ each 2 4
Nukhbatu-l-Fikr, (Text) Fasc. 1 ... ... 0 6
Niẓāmī's Khiradnāmah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each 1 8
Rīyāẓu-s-Salāṭīn, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each 1 14
Ditto Ditto (English) Fasc. 1. ... ... 0 12
Ṭabaqāt-i-Nāṣirī, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each 1 14
Ditto (English) Fasc. 1–14 @ /12/ each 10 8
Ditto Index 1 0
Tārīkh-i-Fīrūz Shāhi of Ẓiyāu-d-dīn Barni (Text) Fasc. 1–7 @ /6/ each... 2 10
Tārīkh-i-Fīrūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each... 2 4
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each 3 0
Wīs o Rāmīn, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each 1 14
Ẓafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 1–8 @ /6/ each .. 6 6
Tuzuk-i-Jahāngirī, (Eng.) Fasc. 1 ... ... 0 12

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. Asiatic Researches. Vol. VII, Vols. XI and XVII, and Vols. XIX and XX @ 10/ each 50 0
2. Proceedings of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.
3. Journal of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8) 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882, (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/ per No. to Non-Members

N. B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.

4. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784–1883 ... 3 0
   A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., *J.A.S.B.*, 1878) 4 0
   Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., *J.A.S.B.*, 1868) 2 0
   Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., *J.A.S.B.*, 1875) 4 0
   Introduction to the Maithilī Language of North Bihār, by G. A. Grierson, Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., *J.A.S.B.*, 1882) 4 0
5. Anīs-ul-Musharrahīn 3 0
6. Catalogue of Fossil Vertebrata 3 0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, by W. A. Bion 3 8
8. Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each... 32 0
9. Jawāmlu-l-'ilm ir-riyāẓī, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ... 2 0
10. Khizānatu-l-'ilm 4 0
11. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each 40 0
12. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I–III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each 18 0
13. Sharaya-ool-Islām 4 0
14. Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös 10 0
15. Ditto Grammar ,, ,, ... 8 0
16. Kaçmīraçabdāmṛta, Parts I & II @ 1/8/ 3 0
17. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal by C. R. Wilson... ... ... 1 0
18. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kaśmir by M. A. Stein Ph.D., Jl. Extra No. 2 of 1899 ... ... 4 0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1–29 @ 1/ each 29 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

11-6-02.

Books are supplied by V.-P.P.